

**YHTEISKEHITTÄMISEN TOIMINTAMALLI
KURSSISUUNNITTELUUN**

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Visamäki, kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä

kevät 2020

Sirpa Ahonen

Kulttuuri ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä (YAMK)

Visamäki

Tekijä	Sirpa Ahonen	Vuosi 2020
Työn nimi	Yhteiskehittämisen toimintamalli kurssisuunnitteluun	
Työn ohjaaja	Mirja Niemelä	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Keravan Opiston ja Jalotus – Kestävän elämän yhteisön eli Arjen kiertotalouskeskuksen yhteiskehittämisen toimintamalli kurssisuunnitteluun. Kehittämisen kohde määriteltiin organisaatioiden tuoreen yhteistyön pohjalta. Toimintamallin avulla suunnitteluun otetaan mukaan organisaation ulkopuolisia tekijöitä, mikä lisää kurssisuunnittelun käyttäjälähtöisyyttä.

Toimintakenttää kartoitettiin aiemmilla tutkimuksilla ja kirjallisuudella sekä asiantuntijahaastatteluilla. Lähestymistapana toiminnallisessa osassa oli palvelumuotoilu ja yhteiskehittäminen, toteutuksessa käytettiin luovia menetelmiä. Teoreettisen tiedon ja luotaimella kerätyn aineiston pohjalta suunniteltiin ja toteutettiin kaksi yhteiskehittämispajaa: Ideointipaja 1 ja Ideointi- ja kehittämispaja 2. Pajatyöskentelystä saadun aineiston ja henkilöstöltä kerätyn palautteen pohjalta laadittiin kaksi yhteiskehittämisen toimintamallia.

Toimintamalleja testataan organisaatioiden yhteistyön kehittymisen myötä. Yhteiskehittämisen mallilla on mahdollista lisätä käyttäjälähtöisyyttä ja vuorovaikutusta kaikkien toimijoiden kesken. Sen käytäntöön ottamista helpottaa yhteisen vuosikellon rakentaminen ja tulevaisuusstrategian huomioiminen.

Avainsanat kehittäminen, käyttäjälähtöisyys, kurssisuunnittelu, vapaa sivistystyö

Sivut 71 sivua, joista liitteitä 5 sivua

Degree programme in Promoting wellbeing through culture and art activities
 Visamäki

Author	Sirpa Ahonen	Year 2020
Subject	Co-creation operation model to the course planning	
Supervisors	Mirja Niemelä	

ABSTRACT

The aim of the study was to develop a mutual co-design operational model for Kerava Adult Educational Centre and Jalotus - Upcycling Collective. Target for the development was defined based on the fresh co-operation between the afore mentioned organizations. With this operation model, external operators are taken along in the course planning in order to increase user-driven approach.

The field of operation was charted by using earlier studies, literature studies and by interviewing experts. The approach in the functional part of the study was service design and co-creation. Implementation was done by using creative methods. By combining the theoretical knowledge and data gathered via probes, two co-creation workshops were designed and held: Ideaworkshop 1 and Idea- and development workshop 2. Based on the material produced in the workshops and feed back received from the personel, two co-creation operation models were established.

The operation model will be tested as the co-operation between organizations evolves. The co-creation model gives the opportunity to increase the user driven approach and interaction between all operators. Adopting this practice is helped by creating a common yearclock and paying attention to the future strategy.

Keywords development, user-driven, course planning, non-formal adult education

Pages 71 pages including appendices 5 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TOIMINTAKENTTÄ JA KEHITTÄMISEN KOHDE	6
2.1	Vapaa sivistystyö	6
2.1.1	Keravan Opisto	7
2.2	Arjen kiertotalouskeskus.....	9
2.3	Kehittämisen kohde	11
3	KEHITTÄMISHANKKEEN MÄÄRITYS JA TIETOPERUSTA	15
3.1	Tutkimuskysymykset ja kehittämissuunnitelma	15
3.2	Toiminnallinen osa	18
3.2.1	Käyttäjätiedon hankinta	19
3.2.2	Yhteiskehittäminen.....	20
3.3	Aiemmat tutkimukset.....	22
4	KEHITTÄMISHANKKEEN AINEISTONHANKINTA	25
4.1	Teemahaastattelut	25
4.2	Luotain.....	28
4.3	Käyttäjälähtöiset ideointi- ja kehittämispajat	33
4.3.1	Ideointipaja 1.....	35
4.3.2	Ideointi- ja kehittämispaja 2.....	39
4.3.3	Osallistujien palaute Ideointi- ja kehittämispaja 2.....	46
4.4	Yhteenveto tiedonhankinnasta.....	48
5	YHTEISKEHITTÄMISEN TOIMINTAMALLIT KURSSISUUNNITTELUUN	51
5.1	Palaute henkilöstöltä.....	51
5.2	Kehittämisen tuloksena toimintamalli.....	53
5.3	Toimintamallin käyttöönotto kahdessa eri vaiheessa	54
5.4	Käyttöönoton pohdinta - vuosikello?.....	59
6	ARVIOINTI JA POHDINTA	61
	LÄHTEET	64

Liitteet

Liite 1	Ideapaja 1 ehdotuksia
Liite 2	Idea- ja kehittämispaja 2 kurssiehdotuksia
Liite 3	Ideointi- ja kehittämispaja 2 muotoilupistelomake
Liite 4	Ideointi- ja kehittämispaja 2 muokattu kurssisuunnittelulomake
Liite 5	Ideointi- ja kehittämispaja 2 palautelomake

1 JOHDANTO

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää yhteiskehittämisen toimintamalli Keravan Opiston ja Keravalla toimivan Jalotus – kestävän elämän yhteisön kurssisuunnitteluun. Keskityn toimintamallin suunnittelussa käyttäjälähtöisyyden lisäämiseen sekä näiden organisaatioiden tuoreen yhteistyön toimintamallin kehittämiseen. Vapaan sivistystyön tehtävänä on ollut kansan sivistäminen ja opettaminen: tänä päivänä ekososiaalisen sivistyksen välittäminen on tärkeä osa opetusta. Kansalaisopiston ja Jalotus ry:n yhteistyöllä on mahdollista tavoittaa työkäiset ja eläkeläiset. Jyri Manninen (2018, s. 123) näkee kansalaisopistojen roolin yhä selkeämmin yhteisökasvattajana erilaisten yhteiskunnallisten ongelmien lisääntyessä.

Teoriatausta muodostuu asiantuntijahaastatteluilla kerätystä aineistosta ja aiemmasta tutkimuksesta. Asiantuntijahaastatteluilla ja muotoiluluotaimella kerätyn asiakaspalautteen avulla tarkastelen toimintakenttää. Muotoiluluotaimella lisätään asiakasymmärrystä, mitä hyödynnän käyttäjille suunnatun pajatoiminnan kehittämiseen. Luotain tuo käyttäjän näkökulman esiin kurssitoiminnasta. Yhteissuunnittelulla on tarkoitus koota henkilökuntaa, aktiiveja, asiakkaita sekä kaupunkilaisia, jotka eivät vielä ole mukana toiminnassa, samaan työpajaan kehittämään uudenlaisia kursseja ja tapahtumia. Asiakkaiden toiveita on aina mahdollisuus kuulla ja kerätä ehdotuksia kurssipalautteen yhteydessä, mutta kehittämishankkeeni kautta toivon tavoittavani myös ihmisiä, jotka eivät vielä ole toiminnassa mukana. Kehittämistyössäni etsin toimintamallia, jonka avulla kurssisuunnittelu voidaan viedä myös kaupunkilaisten ulottuville ja saada heidät mukaan kurssien ideointiin ja kehittämiseen.

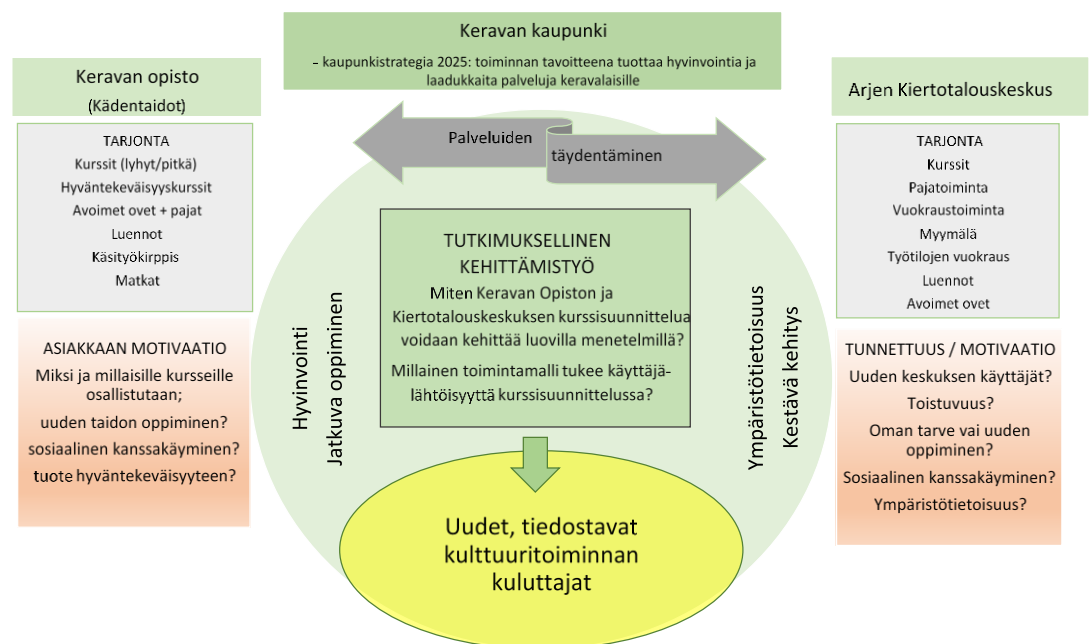
Keravan Opisto on Keravalla 70 vuotta toiminut kansalaisopisto ja Jalotus – Kestävän elämän yhteisö eli arjen kiertotalouskeskus on 2018 aloitettu hanke, jonka tavoitteena on ollut helpottaa kestävän elämän toteuttamista ihmisten arjessa. Uusi arjen kiertotalouskeskus on kestävän elämän mallin luomiseen tähtäävä pilottihanke ja se toimii yhteistyössä Keravan kaupungin kansalaisopiston sekä nuoriso- ja sosiaalipalveluiden kanssa. Yhteistyö Keravan Opiston kanssa tukee tämän uuden toiminnan juurruttamista kaupungin palveluihin. Kansalaisopiston toiminta lisää kuntalaisten hyvinvointia erilaisten kurssien, tapahtumien ja luentojen avulla. Kun tähän toimintaan linkittyvät eettiset arvot ja konkreettiset vaikutusmahdollisuudet ympäristön parhaaksi, lisää se toiminnan hyvinvointivaikutuksia entisestään. Keravan kaupunkistrategiassa on tavoite tuottaa hyvinvointia ja laadukkaita palveluja kuntalaisille (Keravan kaupunki, 2019).

Kansalaisopistojen hyvinvointivaikutuksista on käsitelty tutkimuksissaan esimerkiksi aikuiskasvatustieteen professori Jyri Manninen. Hänen viimeisin tutkimuksensa keskittyy tarkastelemaan kansalaisopistotoiminnan hyvinvointivaikutusten taloudellisia hyötyjä. Toiminnan

hyvinvointivaikutukset tutkimuksissa ovat kiistattomat, ja Manninen (2018, s. 123) nostaakin esiin ajatuksen siitä, miten opistojen toimintaan saadaan mukaan vielä eri osallistujaryhmiä, jotta hyvinvointivaikutukset jakautuvat laajemmin kuntalaisille. Hänen huolensa kohdistuu asiaan, jota olen itsekin pohtinut usein; miten saadaan suunnitteluun mukaan niiden kuntalaisten ääni, jotka eivät vielä ole mukana toiminnassa? Asiakaspalautteet ja -kyselyt kun tavoittavat vain ne henkilöt, jotka ovat jo osallistuneet kursseille.

Olen toiminut vapaan sivistystyön tuntiopettajana noin kymmenen vuotta. Olen suunnitellut kädentaitojen kursseja ja opettanut kansalaisopistossa ja taitokeskuksissa. Kurssien suunnittelu vaatii ennakoimista, trendien seuraamista, asiakaspalautteiden huomioimista ja omien resurssien kartoittamista. Jokaisen kurssin kohdalla pohdin sen sisältöä, sen kestoja ja ajankohtaa, kenelle kurssi kohdennetaan, missä se pidetään ja millaiset tavoitteet kurssille asetetaan. Kurssin suunnittelua rajaavat olemassa olevat resurssit ja niistä neuvotellaan paikallisesti oman alan suunnittelijaopettajan kanssa. Monesti kurssien alkua seurataan tarkasti; tuleeko kurssille tarpeeksi osallistujia eli voidaanko se toteuttaa?

Luovilla menetelmillä haluan monipuolistaa kurssisuunnittelua, jossa käyttäjät pääsevät itse ideoimaan ja kehittämään vapaan sivistystyön kursseja. Palvelumuotoilua käytetään jo paljon julkisten palveluiden kehittämisessä: käyttäjälähtöinen suunnittelu ja yhteiskehittäminen soveltuvat monilla aloilla käytettäväksi. Kurssien toteutusprosentin voisi kuvitella kasvavan, kun kurssit on suunniteltu käyttäjien kanssa yhteistyössä. Mutta soveltuvatko menetelmät kurssisuunnitteluun; ketä osallistetaan ja missä vaiheessa suunnittelua?

Kuva 1. Tutkimus- ja kehittämistyön lähtökohta, syksy 2018.

2 TOIMINTAKENTTÄ JA KEHITTÄMISEN KOHDE

Kuulin Keravan Opiston ja Arjen kiertotalouskeskuksen (Kiertotalouskeskus) välillä alkaneesta yhteistyöstä syksyllä 2018. Yhteistyö oli aluillaan, sillä Kiertotalouskeskus oli vasta perustettu. Erityisesti innostuin organisaatioiden yhteistyön mahdollisuuksista antaa arjen ratkaisuja siihen, miten itse omilla valinnoilla voin kuormittaa vähemmän ympäristöä. Kiertotalouskeskuksen ja Opiston yhteistyö vastaa tämän päivän ympäristöahdistuneisuuteen: annetaan konkreettisia malleja ja mahdollisuuksia tehdä asioita ympäristö huomioiden. Lisäksi omat kokemukseni kurssisuunnittelun haasteista motivoivat miettimään uudenlaista näkökulmaa kurssisuunnitteluun, jossa kansalaisopiston rinnalla toimii Kiertotalouskeskus.

2.1 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön koulutusten tavoitteena on ihmisten monipuolisen kehittymisen mahdollistaminen ja elinikäinen oppiminen. Hyvinvoinnin, kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden edistäminen kuuluvat myös koulutuksen tavoitteisiin. Vapaan sivistystyön koulutuksiin hakeutuminen on kaikille avointa ja siinä korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys sekä osallisuus. Vapaassa sivistystyössä koulutus ei ole tutkintotavoitteista eikä sen sisältöjä määritetä lainsäädännössä. Vapaan sivistystyön koulutusta ylläpitävät kunnat, kuntayhtymät, yhdistykset, säätiöt ja osakeyhtiöt. Mukana toimivat taustayhteisöt voivat toimia alueellisten sivistystarpeiden pohjalta ja ne voivat edustaa erilaisia maailmankatsomuksellisia ja uskonnollisia näkemyksiä. Koulutusorganisaatiot vastaavat itsenäisesti koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta sekä kehittävät sitä. Koulutusta annetaan monipuolisesti lyhyt- ja pitkäkestoisilla kursseilla päivisin ja iltaisin, sekä etäopiskeluna tai intensiivikursseina. Koulutusta järjestävät kansanopistot, kansalais- ja työväenopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot sekä liikunnan koulutuskeskukset. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.)

Vapaan sivistystyön yksi päämäärä on tasa-arvoisuuden ja moniarvoisuuden toteuttaminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Elinikäisen oppimisen mahdollistamisen ja yksilön persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen sekä yhteisössä toimimisen rinnalla yksi keskeinen tehtävä on myös kestävän kehityksen edistäminen. Erityisesti vapaan sivistystyön vahvuus on kyky reagoida nopeasti yhteiskunnasta ja ympäristöstä nouseviin tarpeisiin. Myös monipuoliset ja joustavat oppimisen tavat, toiminnallisuus, vuorovaikutteinen oppiminen sekä erilaiset oppimisympäristöt antavat hyvät puitteet kestävän kehityksen huomioimiseen. Lisäksi laaja verkostoituminen paikallisten, alueellisten sekä kansainvälisten toimijatahojen kanssa antaa mahdollisuuden kestävän tulevaisuuden rakentamiseen

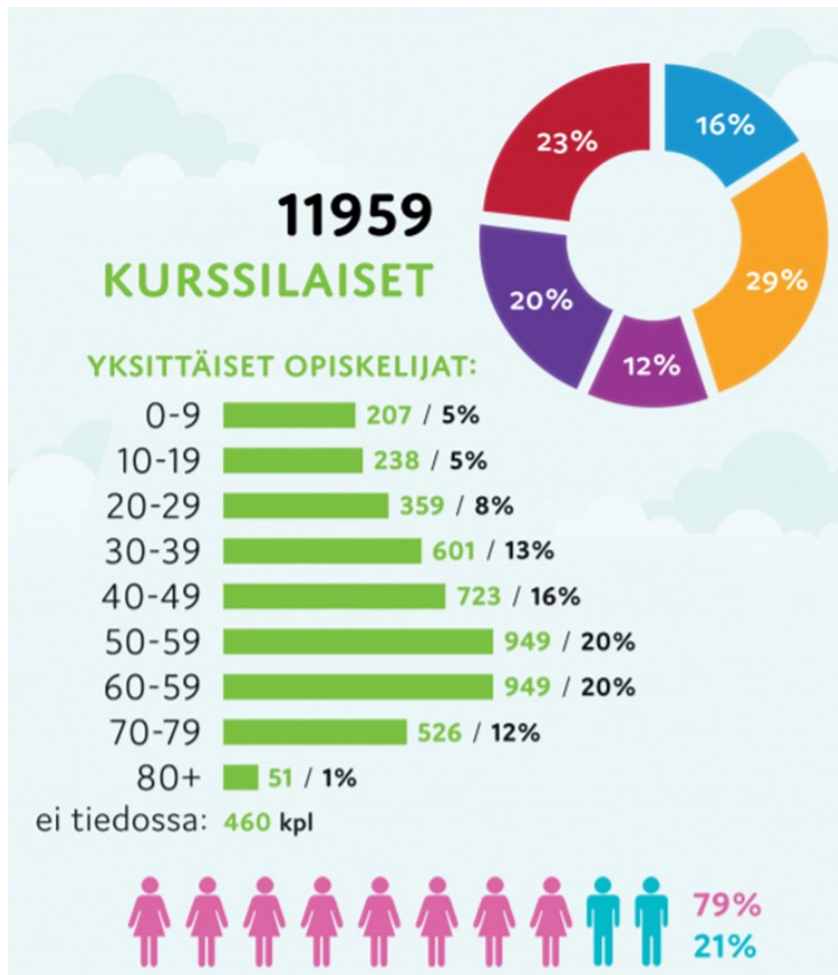
lähiympäristössä sekä maailmanlaajuisesti. (Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 2013)

Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön suurin oppilaitosmuoto. Kansalaisopistot saavuttavat eniten oppilaita maassamme eri oppilaitosmuotoihin verrattuna, vuosittain noin 650 000 opiskelijaa. Kansalaisopistoja on vuonna 2020 Suomessa 178, ja niitä toimii jokaisen kunnan alueella. Opetus oppilaitoksissa on hajautettu eri puolille kuntaa, jotta se olisi kaikkien kuntalaisten saavutettavissa. Kurssitarjonta on opistokohtaista, se elää yhteiskunnallisten muutosten mukana. Siihen vaikuttavat myös paikkakunta ja kuntalaisten esittämät toiveet. Aineryhmittäin jaoteltuna eniten tarjontaa on kädentaidoissa, musiikissa ja kielissä, seuraavina ovat liikunta, kuvataide sekä teatteri ja tanssi. Kansalaisopistot ovat merkittäviä kulttuuri-toimijoita; ne ovat aktiivisia kohtaamispaikkoja. Lisäksi opistot järjestävät erilaisia tapahtumia, näyttelyitä, luentoja ja esityksiä. (Kansalaisopistojen liitto, n.d.)

2.1.1 Keravan Opisto

Keravan kaupungin ylläpitämä Keravan Opisto on monipuolinen ja kehittyvä kansalaisopisto ja julkinen oppilaitos. Se on osa kaupungin vapaa-ajan ja hyvinvoinnin toimialaa. Opisto järjestää laadukasta vapaan sivistystyön opetusta keravalaisille ja lähikuntien asukkaille: yli 700 kurssia ja 11 000 oppituntia vuodessa. Pääosa asiakkaista on aikuisia, mutta kursseja on suunnattu myös lapsille ja nuorille. Opiston tarjontaan kuuluu kursseja, luentoja, tapahtumia ja opintomatkoja sekä avoimen korkeakoulun opintoja. Opisto osallistuu myös vuosittain erilaisiin paikallisiin ja kansainvälisiin kehittämishankkeisiin. (Keravan Opisto, 2019)

Keravan Opiston toimintakertomuksesta poimitussa taulukossa (Kuva 2.) on kuvattu vuoden 2018 kurssilaisten ikäjakaumaa sekä naisten ja miesten osuutta kurssilaisista. Sen perusteella voidaan todeta, että valta osa kurssien tavoittamista henkilöistä on naisia, ja suurin edustettu ikäryhmä ovat 50-70 vuotiaat. Miesten osuus kurssilaisista on noin viidesosa. Myös alle 30-vuotiaiden määrä kaikista kurssilaisista jää alle viidesosan. Osallistujista yli puolet onkin yli 50-vuotiaita naisia.

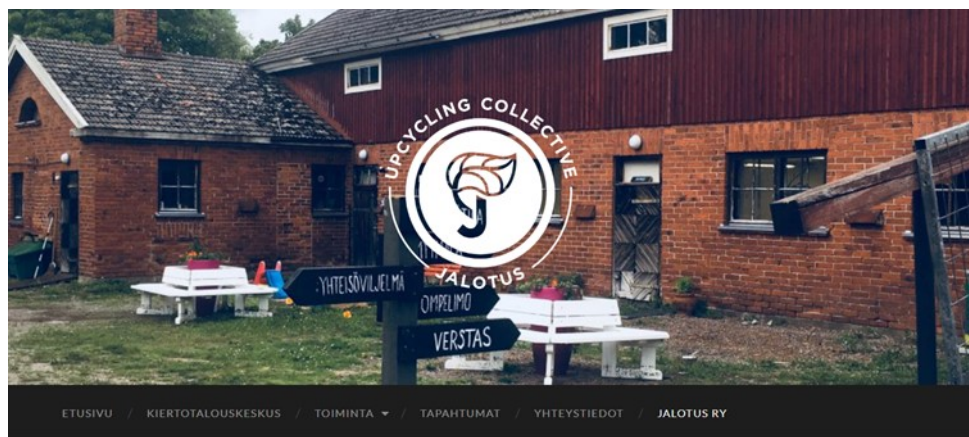
Kuva 2. Keravan Opiston kurssilaiset vuonna 2018 (Keravan Opisto, 2020).

Keravan kaupunkistrategiassa korostetaan tavoitetta tuottaa keravalaisille hyvinvointia ja laadukkaita palveluja, jotka tähtäävät onnelliseen ja toimivaan arkeen sekä tyytyväisiin keravalaisiin (Keravan kaupunki, 2019). Kansalaisopistojen tuottamat hyvinvointivaikutukset ovat selkeät, mutta niiden kohdentaminen kaikkiin kaupunkilaisiin on haastavaa. Kaikkien ikäryhmien ja molempien sukupuolien tavoittaminen kurssitarjonnalla, luennoilla ja erilaisilla tapahtumilla on suuri haaste. Hyvinvointivaikutusten lisäksi vapaa sivistystyö vastaa aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen tarpeeseen, jota lisää paine työurien pidentämiseen väestön ikärakenteen johdosta (Suomen Kuntaliitto, 2017).

Keravan Opisto on moderni kansalaisopisto, joka kehittää koko ajan toimintaansa asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin. Opiston markkinointia kohdennetaan kuukausittain asiakkaille sähköisellä tiedotteella ja annetaan ajankohtaisia tärppejä; esimerkiksi mille kurssille on vielä tilaa tai mitkä kurssit alkavat seuraavaksi.

2.2 Arjen kiertotalouskeskus

Keravalla toimiva Jalotus - Kestävän elämän yhteisö / Arjen kiertotalouskeskus on yksi konkreettisista toimista kiertotalouden eteenpäinvie-
miseksi. Se on pilottihanke, jonka päämääränä oli valmistaa Suomeen ja
ulkomaille levitettävä arjen kiertotalouden malli. Kiertotalouskeskus ei ole
kierrätyskeskus vaan tarkoitus on toiminnalla aktivoida ihmisiä vastuulli-
siksi kuluttajiksi esimerkiksi tuotteiden elinkaaren pidentämisellä: tuot-
teita voi korjata, tuunata, muodistaa tai materiaalin voi käyttää uuden
tuotteen raaka-aineena. Kiertotalouskeskus on monialainen ja monipuoli-
nen kokonaisuus, jossa ihmiset voivat myös viettää aikaa erilaisen yhtei-
söllisen toiminnan merkeissä. Tapahtumat voivat olla tavarain vaihtamista,
puutarhan hoitoa, luentoja tai tavaroiden huoltoa ja korjaamista. (Jalotus
ry/Kiertotalouskeskus, 2018)

Kuva 3. Kiertotalouskeskus ja Jalotus ry esittäytyvät nettisivuillaan.
(Kiertotalouskeskus Jalotus, 2019)

Kiertotalouskeskuksen kantava voima on Jalotus Kollektiivi-yhteisö, joka
toimintaa hallinnoi. Toiminta aloitettiin Keravan kartanon navetassa ja on
nyt laajentunut päärakennukseen. Heidän toimintansa tähtää neitseellisen
raaka-aineen käytön vähentämiseen ja käyttöön otettujen luonnonvarojen
käyttöä pidentämiseen. ”Upcyclaaminen” on Jalotuksen termi materiaa-
lien ja tarvikkeiden muokkaamiselle ja korjaamiselle uudelleenkäytettä-
väksi. Yhteisössä toimii niin yrittäjiä, vapaaehtoisia, kaupungin toimijoita
kuin yhdistyksiäkin. Kaupungin palveluista kansalaisopiston lisäksi toimin-
taan osallistuvat nuoriso- ja sosiaalipalvelut. (Kiertotalouskeskus Jalotus,
2019)

Kiertotalouskeskuksen perustamista on suunniteltu jo Keravan Opiston,
2018 eläkkeelle siirtyneen, rehtorin Pertti Rantasen aikana. Kiertotalous-
keskuksen luova päällikkö Anna Evilä on ollut mukana Keravan kuntapoli-
tiikassa, ja heidän ovat olleet tuomassa kiertotaloustoimintaa kaupungin

palveluihin ja osaksi opistotoimintaa. Kiertotalouden esiin tuomisen ohella on ollut tarvetta lisätä opiston kurssitiloja, jotka olisivat pääsääntöisesti opiston omassa käytössä. Tilat, joissa on mahdollisuus toimia ilman tavaroitten pakkaamista joka tapaamisen jälkeen varastoon, ovat esimerkiksi monille kädentaitojen kursseille tärkeitä. Iltatoiminta kouluilla ei anna mahdollisuutta sen kaltaisten kurssien pitoon, joissa esimerkiksi kuivumisajat vaativat tuotteiden paikoilleen jättämistä. Tällaiseen tilan tarpeeseen toivottiin myös yhteistyön vastaavan. (Evilä, haastattelu 8.4.2019)

Keravan kaupungin lisäksi ensimmäisenä vuonna Kiertotalouskeskuksen kanssa yhteistyötä teki myös Sitra eli Suomen itsenäisyyden juhlarahasto. Sitran aloitteesta ja sen johdolla on aloitettu keväällä 2016 yhteistyö valtion hallinnon, elinkeinoelämän ja muiden merkittävien sidosryhmien kanssa työ kiertotalouden vakiinnuttamiseksi Suomeen. Suomi halutaan nostaa kiertotalouden kärkimaaksi ja tämän saavuttamiseksi on laadittu ”Suomen tiekartta kiertotalouteen”, jossa on teoreettisia ja konkreettisia suunnitelmia tavoitteen saavuttamiseen. Kiertotalouden juurruttaminen koko maahan vaatii systeemistä muutosta, johon koko yhteiskunta osallistuu sektori- ja toimialarajat ylittäen. Uusien toimintatapojen kehittäminen ja materiaalivirtoihin vaikuttaminen on mahdollista eri toimijoiden ja toimialojen välisillä rajapinnoilla. Tavoitteeseen pääseminen vaatii kaikkien yhteistä toimintaa ja ajattelutavan muutosta. (Sitra, 2016, s. 13)

Tämä toimialojen ja toimijoiden välinen yhteistyö Keravalla auttaa kaupunkilaisia löytämään oman toiminnan suuntaamiseen ympäristöystävällisempään suuntaan. Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyössä toteutuu Opetushallituksen tavoite kansalaisopiston tehtävästä: vastata alueellisiin ja paikallisiin sivistystarpeisiin sekä tarjota mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi (Opetushallitus, 2019). Myös Kansalaisopistojen liitto on vuonna 2014 antanut toimenpidesitoumuksen, jonka tavoitteena on tehdä vapaan sivistystyön oppilaitokset kestävä kehityksen edelläkävijöiksi suomalaisessa oppilaitoskentässä. Vapaan sivistystyön keskusjärjestöt haluavat nostaa ihmisten ekososiaalisen sivistyksen ja kestävä tulevaisuuden rakentamisen keskeiseksi tavoitteeksi kaikessa koulutuksessa ja elinikäisessä oppimisessa. Oppilaitosten tulee tehdä yhteistyötä muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa, ja toimia kestävä elämän malleina. (Kansalaisopistojen liitto KoL, 2019)

Kiertotalouskeskus ja Jalotus ry on aloittanut toimintansa asiakaslähtöisesti. Jalotus Kollektiivin jäsenet ovat alusta asti suunnitelleet järjestön toimintaa; heistä koostuu myös järjestön hallitus ja päättävät elimet. Kiertotalouskeskuksen kehittämisen aloittaminen tyhjästä on antanut mahdollisuuden eri tekijöiden kuulemiseen. Yhteissuunnitteluun on otettu rohkeasti mukaan ihmisiä eri sektoreilta; käyttäjät, suunnittelijat ja palvelun tarjoajat. (Evilä, haastattelu 8.4.2019)

2.3 Kehittämisen kohde

Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen välisen yhteistyön avainhenkilöinä ovat toimineet opiston suunnittelijaopettaja Aune Soppela ja Kiertotalouskeskuksen luova päällikkö Anna Evilä. Yhteistyön aloittaminen kädentaitojen suunnittelijaopettajan kanssa on ollut luonteva valinta, sillä kestävä elämän soveltamista on toteutettu pitkään kädentaitojen kursseilla ja toiminnoissa on paljon yhtäläisyyksiä. Kiertotalouskeskuksen toiminnassa on paljon kädentaitoihin liittyviä pajoja: mahdollisuuksia tuotteiden kunnostamiseen ja korjaamiseen esimerkiksi puutyö-, ompelu- ja pyörähuoltoverstaissa. Pitkän uran suunnittelijaopettajana tehneellä Soppelalla on kokemusta erilaisen tilojen suunnittelusta, huomioon otettavista työturvallisuusseikoista sekä tilojen tarkastuttamisesta. Kiertotalouskeskuksen toiminnan aloittaminen Keravan Kartanon navetassa vaati työtilojen suunnittelua, ja tätä tehtiin yhteistyössä Keravan Opiston suunnittelijaopettajan kanssa. Myös yhteistyössä valmisteltujen kurssien vieminen Hellevi-kurssinhallintaohjelmaan on suunnittelijaopettajan vastuulla. (Soppela, haastattelu 10.4.2019)

Kuva 4. Ensimmäiset Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteiskurssit Vapaa-aika Keravalla -esitteessä keväällä 2019.

Evilä (haastattelu 8.4.2019) nostaa esiin kaupungin johdon merkityksen sekä Kiertotalouskeskuksen toiminnan aloittamisessa, että Opiston kanssa tehtävän yhteistyön mahdollistamisessa. Kaupungin strategiaan kirjattu edelläkävijäperiaate ja kaupunginjohtajan ennakkoluuloton asenne ovat edesauttaneet yhteistyön syntymistä. Yhteistyö on tärkeää myös päällekkäisen toiminnan välttämiseksi: molempien toiminnoissa on samankaltaisuutta, jolloin on aiheetonta kilpailla asiakkaista vaan on parempi toimia toisia tukien. Keravan Opiston vakiintunut asema ja tunnettuus ovat myös yhteistyössä tukena Kiertotalouskeskuksen toiminnan juurruttamisessa kaupunkiin. Opistolla olevan rahoitusmalli mahdollisti kaupungin mukaan lähtemisen ilman uusia rakenteellisia ratkaisuja. Lisäksi pilottihankkeena aloitettu kestävä elämän mallin levittäminen kotimaassa voitiin sitoa kansalaisopistotoimintaan. Opistoverkosto on jo olemassa, joten sen hyödyntäminen resurssiviisaan elämäntavan opettamiseen laajemmin on varteen otettava vaihtoehto. (Evilä, haastattelu 8.4.2019)

Keravan Opisto hyötyy yhteistyöstä saamalla käyttöönsä uusia kurssitiloja. Kiertotalouskeskuksella on tiloja, jossa on tulevaisuudessa todennäköisesti mahdollisuus järjestää esimerkiksi entisöintikursseja, joissa kuivumisajat eri työvaiheiden välillä asettavat haasteita kurssipaikoille. Myös tulevaisuudessa kiertotalouskeskuksen sijainti tulee keskeiseksi kaupungissa, kun alueella rakennetaan ja järjestetään asuntomessut vuonna 2025. (Soppela, haastattelu 10.4.2019)

Ensimmäisten Kiertotalouskeskuksen kurssien suunnittelu ei kuitenkaan ehtinyt Opiston suunnittelu-aikatauluun, vaan niiden kohdalla päädyttiin eri toimintamalliin. Kevään 2018 ohjaustoiminta suunniteltiin tila- ja henkilöperustaisesti, jotta voitiin testata avoimet ohjaukset käytettävissä olevissa puitteissa. Ohjaustoimintaa ei ollut rakennettu tällöin Opiston kurssimuotoon. Nämä kurssit markkinoitiin Kiertotalouskeskuksen omien kanavien kautta ja laskutettiin kurseja vetäneiden yrittäjien toimesta. (Evilä, haastattelu 8.4.2019)

Yhteisten kurssien suunnittelu ensimmäisenä syksynä toteutettiin tiukalla aikataululla. Suunnittelun alla olivat kädentaitojen kurssit ja vaadittuun kurssimuotoon tehtyjä kurseja saatiin kevään 2019 ohjelmaan kaksitoista. Suunnittelu tehtiin Opiston suunnittelijaopettajan ja Kiertotalouskeskuksen yrittäjien sekä Jalotuksen toimijoiden kesken. Yhteistyökurssit lähtivät positiivisesti liikkeelle. Kartanon navetassa järjestetyt kovien materiaalien kurssit ja pyörähuoltokurssit toteutuivat, kun taas joitain ompelukursseja jouduttiin perumaan vähäisen kiinnostuksen takia. Soppela (haastattelu 10.4.2019) pohtii, ovatko ompelukurssien heikkoon vetovoimaisuuteen vaikuttaneet liian tarkkaan rajatut kurssiaiheet, kurssien pituus vai kenties kilpailu Opiston kurssitilojen kanssa? Opiston ompelutilat ovat monille tutut ja käyttäjät tietävät esimerkiksi, millainen konekanta luokassa on käytettävissä. (Soppela, haastattelu 10.4.2019)

Jatkossa yhteinen kurssisuunnittelu pyritään ulottamaan myös Opiston muihin ainealueisiin. Keväällä 2019 suunnittelussa ovat mukana kädentaitojen lisäksi liikunta ja luontoaihepiirit. Kiertotalouskeskuksen tavoitteena on työllistää heillä toimivia yrittäjiä kurssien pitämisessä, mutta tarvittaessa myös Opiston tuntiopettajat vetävät kurseja. Suunnittelun osalta Kiertotalouskeskuksen vetäjillä on tavoitteena osallistua vain alustavaan suunnittelukokoukseen, josta eteenpäin suunnittelijaopettajat hoitaisivat kurssit lopulliseen muotoon muiden Kiertotalouskeskuksen toimijoiden kanssa. (Evilä, haastattelu 10.4.2019)

Uuden toimijan ja uusien tilojen tunnettuus kaupunkilaisten keskuudessa on varmasti yksi iso tekijä kurssien vetovoimassa. Uteliaat ja kestävän elämän toteutuksesta innostuneet ihmiset ovat varmasti löytäneet Kiertotalouskeskuksen jo alkumetreillä, mutta monille kaupunkilaisille toiminta on vielä tuntematonta. Erilaiset tapahtumat ovat tunnettavuuden ja toiminnan esittelyn kannalta tärkeitä. Evilä (haastattelu 8.4.2019) toteaaakin, että myös jatkossa tullaan Kiertotalouskeskuksessa pitämään avoimia tapahtumia noin 4-5 kertaa vuodessa kurssitoiminnan ohella. Tapahtumissa on paljon erilaista toimintaa eri pisteissä, mukana myös vuodenaikaan sopivaa vaihdantaa: taimet, siemenet, puutarhavälineet, kesämekot.

Sama lähtökohta on yksi Jalotus ry:n toimintaperiaatteista. Tavaraita voidaan vuokrata, joten kaikkien ei tarvitse omistaa itse kaikkea tarvitsemaansa (Evilä, haastattelu 8.4.2019). Myös Kiertotalouskeskuksen ja Keravan Opiston yhteistyö tukee tämän kaltaista ajattelua. Heidän yhteiset kurssit paitsi antavat opetusta erilaisten taitojen oppimiseen ja tarvikkeiden tuottamiseen; kurssitilat ja tarvittavat laitteet ovat kurssin aikana osallistujien käytössä. Yksi Evilän (haastattelu 8.4.2019) ajatuksista on ajoittaa kurssit vuosikelloon, jolloin esimerkiksi kerran vuodessa osallistumalla luonnonkosmetiikka kurssille on mahdollista valmistaa vuoden saippuat omaan käyttöön. Tällainen toiminta antaa osallistujalle konkreettisen mahdollisuuden vaikuttaa omiin ratkaisuihin ympäristön kuormittamisen suhteen monin tavoin; vähentää kemikaalikuormaa sekä kuljetuksesta ja pakkausmateriaaleista syntyvää kuormitusta. Samalla kurssilainen osallistuu yhteisölliseen toimintaan ja hyötyy kurssista välillisesti myös hyvinvointivaikutusten kautta.

Keravalla aloitettu yhteistyö luo monia mahdollisuuksia vaikuttaa sekä kaupunkilaisten tapaan toimia että kestävän elämän mallin jakamiseen. Opiston kurseilla kestävä kehitys on ollut mukana aiemminkin, mutta saamalla konkreettinen paikka kestävän elämän toteutusratkaisujen kokeilemiseen ja niihin osallistumiseen antaa lisää mahdollisuuksia saada kaupunkilaisia mukaan toimintaan. Kiertotalouskeskuksen näkyväksi ja kaupunkilaisille tutuksi tekeminen on myös tärkeä tavoite. Kurssimuotoinen toiminta, kaupunkilaiselle tutun organisaation kanssa, luo uuden kanavan taivottaa uusia käyttäjiä.

Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyö mahdollistaa uusien asiakkaiden tavoittamisen. Uuden toimijan kautta kestävän kehityksen lisääntyminen tarjonnassa lisää varmasti myös uudenlaista mielenkiintoa toimintaa kohtaan. Ekososiaalisen sivistyksen lisäämisen ja ratkaisujen etsiminen ympäristöahdistuneisuuteen kasvattaa ihmisten tarvetta osallistua kestävän elämän kursseille. Konkreettiset esimerkit mahdollisuuksista vaikuttaa omalla toiminnallaan ympäristön hyvinvointiin ovat tervetulleita ja uudet toimintamallit antavat uskoa tulevaisuuteen. Tuulaniemi (2011, s. 16) huomioi myös palveluiden arvonnousun materian ohi sekä palvelumuotoilun kasvavan tarpeen: tavaran omistaminen ei ole enää ihmisille niin merkityksellistä kuin aiemmin vaan ihmiset haluavat tavaraa enemmän elämäämme helpottavia ratkaisuja. Resurssien omistaminen ei ole välttämätöntä oman elämän helpottamisen kannalta; niihin on mahdollista päästä käsiksi muun muassa palveluiden kautta. (Tuulaniemi, 2011, s. 16)

3 KEHITTÄMISHANKKEEN MÄÄRITYS JA TIETOPERUSTA

Kokemukseni vapaan sivistystyön kurssien suunnittelusta kädentaitojen ai-
nealueelle ovat saaneet minut usein pohtimaan, miten tavoiteltavien asi-
akkaiden toiveisiin pystytään vastaamaan, ja mahdollisesti jopa tarjoa-
maan jotain, mitä ei edes osattu toivoa. Keravan Opiston ja Kiertotalous-
keskuksen yhteisen kurssisuunnittelun kehittämisen tavoitteena on erity-
sesti saada kaupunkilaisten ääni kuulumaan ja vastata heidän tarpeisiinsa.
Kiertotalouskeskuksen mukaantulo kurssien toteuttamiseen vahvistaa
kestävän kehityksen näkökulmaa kurssisisällöissä ja herättää uuden näkö-
kulman niitä kohtaan. Opinnäytetyöni tietoperusta sisältää myös tutkimus-
ja kehittämishankkeita, joita on tehty erityisesti vapaan sivistystyön kurs-
sisuunnittelun näkökulmasta.

Viitekehyksen kehityshankkeessani muodostavat vapaa sivistystyö, kansa-
laisopisto, kiertotalouskeskus, yhteissuunnittelu ja luovat menetelmät. Ta-
voitteena on luovien menetelmien hyödyntäminen; kaupungin asukkaiden
tavoittaminen ja innostaminen aktiivisuuteen kurssisuunnittelussa. Kau-
punkilaisten osallistuminen Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen
kurssitarjonnan ideointiin ja suunnitteluun auttaa todennäköisesti myös
kurssien toteutumisessa, uusien asiakkaiden kautta.

3.1 Tutkimuskysymykset ja kehittämissuunnitelma

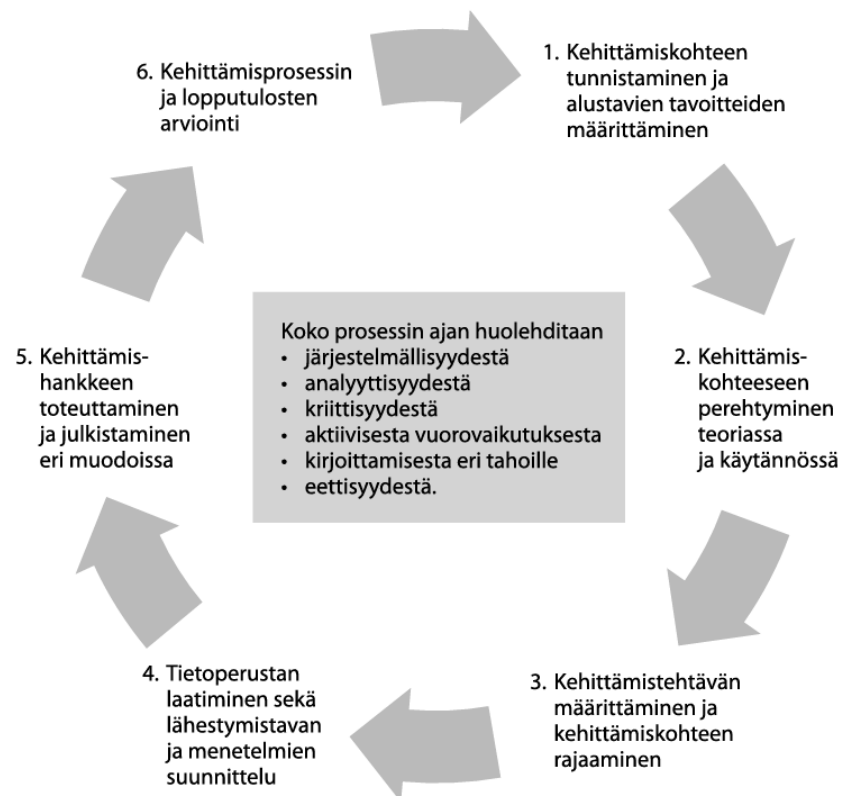
Opinnäytetyöni tavoite on kehittää kahden organisaation välistä yhteis-
työtä kurssisuunnittelun osalta. Laadullisen toimintatutkimukseni kehittä-
misosuus kohdistuu yhteistyössä suunniteltavien vapaan sivistystyön kurs-
sien suunnittelun organisoimiseen. Kaksi kertaa vuodessa toistuva kurssi-
suunnittelun ideointi ja kehittäminen on tärkeä osa toimintaa; onnistu-
neen kurssisuunnittelun ansiosta kursseille tulee osallistujia ja ne saadaan
toteutettua. Lähtöoletukseni on, että luovia menetelmiä hyödyntäen on
mahdollista osallistaa eri toimijoita kurssisuunnitteluun, ja yhteissuunnit-
telulla voidaan ideoida ja kehittää sekä sisällöltään että muodoltaan uu-
denlaisia kursseja.

Tutkimuksellinen kehittämistyö sijoitetaan tieteellisen tutkimuksen perin-
teen ja arkiajatteluun perustuvan kehittämisen välimaastoon. Tutkimuk-
sellisen kehittämistyön keskeisiä piirteitä ovat

- pyritään uudistamaan käytäntöjä
- kehittämisen tueksi kerätään kriittisesti arvioimalla tietoa sekä käy-
tännöstä että teoriasta
- käytetään monipuolisesti eri menetelmiä

- aktiivinen vuorovaikutus eri tahojen kanssa
- kirjoittaminen ja esittäminen eri vaiheissa vievät kehittämistyötä eteenpäin

Tutkimuksellista kehittämistyötä ohjaavat ensisijaisesti käytännölliset tavoitteet ja siinä korostuu toiminnallisuus. Ideoiden ja ratkaisujen toteuttavuutta tarkastellaan tutkimuksen keinoin ja päätty kehittelyvaiheiden kautta ratkaisuun ja sen arviointiin. (Ojasalo;Moilanen;& Ritalahti, 2015, s. 17-18)

Kuva 5. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessi -kaavio. (Ojasalo;Moilanen;& Ritalahti, 2015, s. 24)

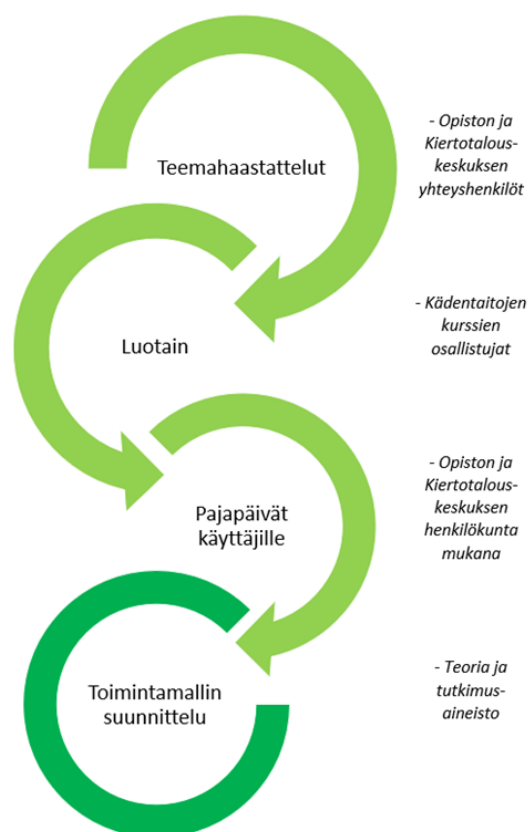
Tutkimuskysymyksiä työssäni ovat

- Miten Keravan opiston ja Kiertotalouskeskuksen kurssien yhteissuunnittelua voidaan kehittää luovilla menetelmillä?
- Millainen toimintamalli tukee käyttäjälähtöisyyttä kurssisuunnittelussa?

Prosessin suunnittelussa tarkastellaan kehittämistyön tavoitetta ja valitaan, millaisella lähestymistavalla kehittämistyötä viedään eteenpäin.

Lähestymistapa ei ole tekniikka eikä menetelmä, ja valittu siinä saattaa olla piirteitä myös muista lähestymistavoista. Palvelumuotoilun piirteet liittyvät työssäni käyttäjätiedonhankintaan ja yhteiskehittämiseen sekä muotoilun prosessien ja menetelmien soveltamiseen palvelun kehittämisessä. Palvelumuotoilun ominaispiirteisiin liittyy eri sidosryhmien aktiivinen osallistaminen kehittämistyöhön. (Ojasalo;Moilanen;& Ritalahti, 2015, s. 36-37) Kehittämistyössäni käytän laadullisia menetelmiä. Menetelmien moninaisuus on kehittämistyössä keskeistä, koska eri menetelmiä käyttämällä saadaan erilaista tietoa ja monenlaisia näkökulmia. Menetelmien valinnassa tulee miettiä, millaisilla menetelmillä saadaan kehittämistyössä tarvittavaa tietoa ja mihin tarkoitukseen sitä käytetään. Useampien rinnakkaisien menetelmien käyttö antaa päätöksentekoon lisää varmuutta. (Ojasalo;Moilanen;& Ritalahti, 2015, s. 40)

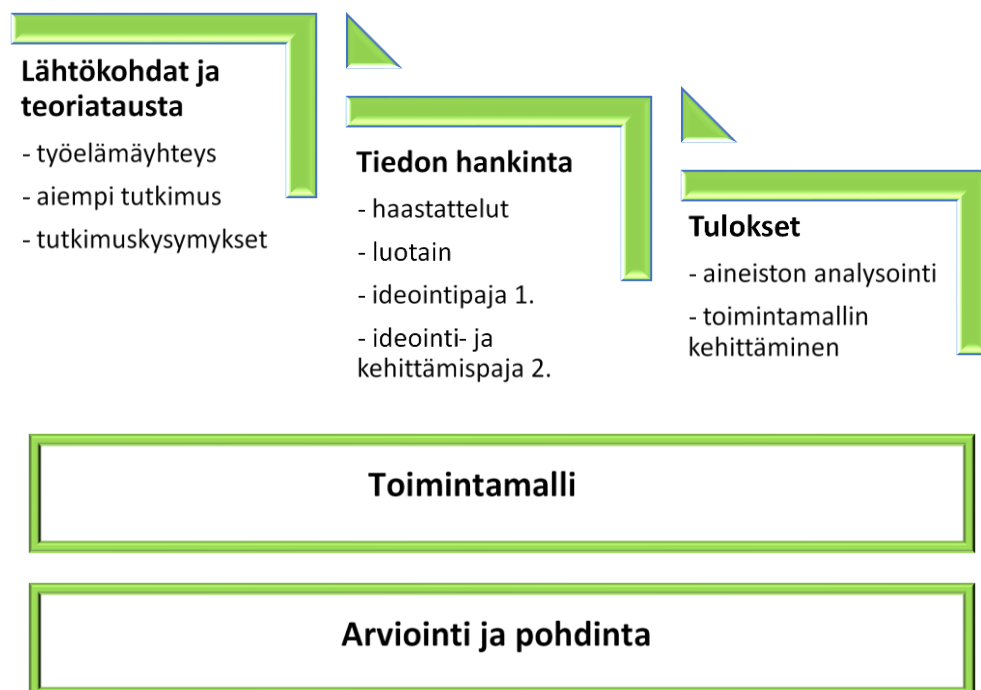
Aineiston hankintamenetelminä käytän teemahaastattelua, muotoiluluotainta ja luovia menetelmiä. Taustatutkimusta teen teemahaastattelulla sekä muotoiluluotaimella. Kehittämisosassa käytän luovia menetelmiä; co-design eli yhteissuunnittelun avulla saan käyttäjät ja muut toimijat konkreettisesti mukaan kurssisuunnitteluun. Näiden luovien menetelmien avulla kehitän yhteiskehittämisen toimintamallin, jonka avulla Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteinen kurssisuunnittelu on käyttäjälähtöistä ja tuottaa kursseja laajalle asiakaskunnalle.

Kuva 6. Kehittämistyön aineistonhankinta.

3.2 Toiminnallinen osa

Taustatutkimuksen aloitin haastattelemalla Keravan Opiston taitoaineiden suunnittelijaopettaja Aune Soppelaa ja Kiertotalouskeskuksen luovaa päällikköä Anna Evilää. Haastattelulla tarkensin opinnäytetyöni tavoitetta ja tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet yhteistyössä haastateltavien kanssa. Molempien kokemukset yksiköidensä toiminnasta sekä alkaneesta yhteistyöstä vaikuttivat menetelmien valintaan.

Kuva 7. Opinnäytetyön rakenne.

Haastattelut toimivat myös apuna asiakkaalle annettavan muotoiluluotaimen sekä ideointi- ja yhteissuunnittelutyöpajojen kehittämisessä. Muotoiluluotaimen suunnittelun alkuvaiheessa aiheeseen virittäytyminen voi alkaa kirjallisuuskatsauksella sekä asiantuntija- ja avainhenkilöhaastattelulla (Mattelmäki, 2006, ss. 80-81). Haastattelujen tekeminen heti tutkimushankkeen alussa rakentaa teoriataustaa kirjallisuuden ohella.

Suunnittelin luotaimen, joka antoi osalle asiakkaista mahdollisuuden tuoda kartoitukseen omat näkemyksensä siitä, millaisena he kokevat toiminnan, sekä Opiston että Kiertotalouskeskuksen kursseilla. Asiakkaat valottivat myös sitä, millaiset odotukset heillä on kurssitoiminnasta ja millaisia palveluita he mahdollisesti kaipaavat. Asiakkaan oma ympäristön ja

kurssitarjonnan havainnointi antaa hänelle itselleen myös mahdollisuuden osallistua tiedon keräämisen ohella haaveiden ja tarpeiden ilmaisemiseen (Mattelmäki, 2006, s. 73). Luotain syventää kurssien suunnittelijoiden asiakasymmärrystä. Haastattelujen ja luotainten avulla kerätty aineisto toimi pohjana tulevalle pajatyöskentelylle.

Toiminnallisten pajojen tavoitteena oli eri sidosryhmien tuominen mukaan kurssisuunnitteluun. Ennen toimintamallin suunnittelua tein konkreettiset kokeilut yhteiskehittämisen soveltamisesta kurssisuunnitteluun. Monien eri tekijöiden keskinäinen vuorovaikutus antaa uutta näkökulmaa ideointiin ja kehittämiseen. Luovien menetelmien avulla pyrin antamaan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyöhön välineitä: yhteissuunnittelulla ja -kehittämällä on tarkoitus kerätä erilaisia kokemuksia ja visioita ja hyödyntää niitä kurssien ja tapahtumien suunnittelussa. Heinonen (2014, s. 9) korostaa muotoiluajattelun mahdollistavan erilaisten näkökulmien yhteensovittamista; erikoistuneiden asiantuntijoiden käsitteet on avattava ja oma asiantuntijuus voi palvella kokonaisuuden tarpeita. Lisäksi hän nostaa esiin kuntalaisten roolin tärkeyden vuoropuhelussa johdon kanssa, jolloin fokus systeemisissä muutoksissa palautuu oikeisiin asioihin (Heinonen, 2014, s. 8).

3.2.1 Käyttäjätiedon hankinta

Palvelumuotoilun keskeinen elementti on palvelun käyttäjä eli asiakas. Palveluntuottajan ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on palvelukokemuksen rakentamista ja sen onnistumiseen vaikuttavat heidän molempien tarpeet, odotukset, motivaatiotekijät ja arvot. (Tuulaniemi, 2011, s. 71) Palvelumuotoilussaprosessissa yhdistyy sekä asiakas- ja käyttäjätarpeiden tutkiminen että ratkaisujen kehittäminen. Se on samalla analyttistä ja luovaa ja siinä huomioidaan käyttäjien toiveet ja palvelun tuottajien reunaehdot. Tunnistetaan arvonluotimahdollisuuksia, luodaan arvolupauksia ja parannetaan palvelun laatua. (Koivisto, 2019, s. 42) Palvelumuotoilun innovatiiviset menetelmät ovat sovellettavissa käyttäjätiedon hankintaan. Esimerkiksi suunnittelutyöpajat ja muotoiluluotaimet ovat tällaisia osallisuutta ja visuaalisuutta hyväkseen käyttäviä luovia menetelmiä.

Luotaimet perustuvat käyttäjän itsedokumentointiin esimerkiksi päiväkirjojen avulla. Päiväkirjaan käyttäjä voi kirjata tuntemuksiaan ja kokemuksiaan kehityksen kohteena olevasta teemasta. Hän voi kerätä materiaalia kuvien, piirrosten tai päiväkirjan avulla. Haastattelun avulla muotoilija voi vielä esittää täsmentäviä kysymyksiä käyttäjälle, sillä muotoilija kuitenkin antaa viimeisen muodon käyttäjän tulkinnalle. (Hämäläinen & Vilkkä, 2011, s. 61) Luotaimen avulla etsin käyttäjäkokemuksia ja asiakkaiden tunteita kursseilta. Luotain antaa asiakkaille vapauden kirjoittaa omin sanoin tai piirtää tuntemuksiaan kurssilta. Siinä voi käsitellä aihetta vapaasti,

kommentoida opetusta, opettajaa, tiloja, ilmapiiriä, kurssilaisia, materiaaleja, kaikkea. Luotaimen avulla voi aistia kurssin vaikuttavuutta osallistujan eri tavalla kuin sähköisestä asiakaspalautteesta.

Kilpailu asiakkaista on tänä päivänä kovaa; internet tarjoaa nopeita väyliä potentiaalisille asiakkaille kartoittaa tarjolla olevia palveluita ja vertailla niitä. Yritysten on syytä sisäistää asiakaslähtöisen suunnittelun tärkeys palveluiden kohdalla. Erilaiset mielikuvalupaukset on voinut jäädä aiemmin lunastamatta, ja asiakkaiden tunteminen on tulevaisuudessa paras tapa tarjota heille aidosti yliverkaisia ja kilpailijoista erottuvia asiakaskokemuksia. Asiakkaat tekevät myös entistä tietoisempia valintoja ja asioivat yritysten kanssa, jotka edustavat samanlaisia arvoja kuin asiakkaat itse. (Koivisto & Manneri, 2019, s. 22-24)

Tuulaniemi (Tuulaniemi, 2011, s. 111) määrittelee palvelumuotoilun tavoitteet neljään ryhmään: ihmisten elämän ja tarpeiden ymmärtäminen, uusien mahdollisuuksien havainnointi, toimivien palvelujen suunnittelu sekä niiden toteuttaminen. Näiden tekijöiden huomioiminen on kurssisuunnittelun lähtökohta, jotta kursseille saadaan osallistujia. On vastattava kaupunkilaisten tarpeisiin ja osattava ennakoita, mitkä asiat ovat puolen vuoden päästä ajankohtaisia. Vuoden kiertokulun ja yleisten trendien seuraamisen lisäksi on otettava huomioon eri asiakasryhmien tarpeet ja arvot.

3.2.2 Yhteiskehittäminen

Luovien menetelmien hyödyntäminen yhteistyössä tehtävän kurssisuunnittelun kehittämisessä vastaa moneen tarpeeseen. Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyön aloittaminen vaatii kahden organisaation toimintatapojen huomioimista sekä molempien organisaatioiden toimintaan osallistuvien työskentelytapojen linkittämistä yhteen. Asiakslähtöisten menetelmien rinnalla tarvitaan yhteiskehittämistä suunnittelun eri vaiheissa. Yhteistyö asiakkaiden kanssa vaatii rinnalleen yhteissuunnittelua myös organisaation toimijoiden välillä. Kansalaisopistoissa työskentelee paljon henkilöitä, jotka harvoin kohtaavat toisiaan ja vaihtavat ajatuksia; vakituisten suunnittelijaopettajien, toimistotyöntekijöiden, markkinoijien, rehtorin rinnalla työskentelee iso määrä tuntiopettajia. Keravan opistossa noin 200 tuntiopettajaa lukukauden aikana (Keravan Opisto, 2019).

Näiden kaikkien sidosryhmien tieto ja kokemukset ovat äärimmäisen tärkeitä voimavaroja ja luovuuden lähteitä asiakkaiden kokemusten rinnalla. Mikäli yhteen saattaisi nämä henkilöt sekä asiakkaat ja mahdolliset tulevat käyttäjät on tarjolla uusia näkemyksiä ja ideoita kehitettäväksi. Kurronen (2015, s. 39) korostaakin, että visioiden lisäksi muotoilulla on tarjota julkisen puolen tarpeisiin sopivia yhteissuunnittelun keinoja. Käyttäjiä,

henkilökuntaa ja muita sidosryhmiä osallistetaan suunnitteluun, jonka fasilitoinnista vastaa muotoilija käyttäen erilaisia metodeja ja työkaluja. Tavoitteena on löytää käytettäviä, hyödyllisiä ja houkuttelevia ratkaisuja julkisten palveluiden toteuttamiseen. (Kurronen, 2015, s. 39)

Yhteissuunnittelussa pyritään saamaan saman pöydän ääreen muotoilijoiden lisäksi useiden eri käyttäjäryhmien edustajia: asiakkaita, asiakasrajapinnassa työskenteleviä, kehitystyöhön osallistuvia sekä johtaja-asemassa olevia ihmisiä eri alojen organisaatioista, jotka palveluun liittyvät. Käyttäjät otetaan suunnitteluun mukaan ja heidän kokemustensa kautta saadaan todellista asiantuntijuutta mukaan suunnitteluun. Perinteisiin käyttäjätutkimusmenetelmiin verrattuna muotoilun menetelmiä hyödyntäen voidaan ideoida ja kehittää myös tulevaisuuden palvelumahdollisuuksia, eikä tyydytä vain luomaan kuvausta nykytilasta ja sen haasteista. (Hyvärinen, 2015, s. 97-98) Eri toimijoiden saattaminen yhteiseen ideointi- ja kehittämishetkeen antaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen, jolloin molemmat osapuolet voivat tuoda näkökulmiaan esiin ja niiden mahdollisuuksista voidaan keskustella heti. Monet oletukset ja väärinymmärrykset voidaan korjata heti ja erilaisten reunaehtojen huomioiminen on mahdollista. Yhteiskehittämisen ehdoton voima on eri tahojen välinen vuorovaikutus.

Muotoilun toimintatapojen tuominen palveluiden kehittämiseen ja yhdistäminen perinteisiin palvelunkehityksen menetelmiin on palvelumuotoilua. Sen avulla organisaatio havaitsee palveluiden strategiset mahdollisuudet liiketoiminnassa, innovoi uusia ja kehittää olemassa olevia palveluita. Jatkuva kehittäminen kuuluu palvelumuotoiluun, jossa yhdistyy sekä käyttäjän tarpeiden ja odotusten huomioiminen että palveluntuottajan liiketoiminnalliset tavoitteet. Palvelutuotteiden kehittäminen pyrkii myös taloudelliseen ja sosiaalisesti sekä ekologisesti kestävään ratkaisuun. (Tuulaniemi, 2011, s. 24-25)

Koiviston (2019, s. 33) mukaan palvelumuotoilu sopii arvopohjaltaan ja ideologialtaan suomalaiseen kulttuuriin. Tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus sekä vaikuttamisen mahdollisuuksiin luottaminen ovat yhteiskunnassamme perusarvoja, joten pidetään myös luonnollisena, että asiakkaat ja työntekijät osallistuvat palvelumuotoiluprosessiin. Omien mielipiteiden ja ideoiden sekä toiveiden esittämisen lisäksi ollaan valmiita antamaan omaa aikaa palveluiden kehittämiseen; tähän Suomessa on perinteet meille tyyppillisen talkoo-kulttuurin hengessä. Suomalaiset saadaan helposti osallistettua palvelumuotoilussa tarvittaviin työpajoihin ja muuhun kehittämiseen suhteellisen pienillä palkkioilla, mikä mahdollistaa palvelumuotoilun käytön yrityksissä. (Koivisto, 2019, s. 33-34)

3.3 Aiemmat tutkimukset

Aiempaa tutkimusta aiheeseen liittyen löytyy jonkin verran. Tuoreimpia tutkimuksia vapaan sivistystyön ja erityisesti kansalaisopistotoiminnan hyvinvointivaikutuksista on tehnyt aikuiskasvatustieteen professori Jyri Manninen. Viime vuonna julkaistu tutkimus käsitteli kansalais- ja työväenopistojen aikuisopiskelijoiden osallistumista kursseille; miksi osallistutaan, millaisia hyötyjä se tuottaa ja syntykö opiskelusta taloudellisia vaikutuksia osallistujalle tai yhteiskunnalle. Tutkimuksen tuloksissa vahvistettiin jo aiempaa tutkimustietoa siitä, että suurin osa vastaajista koki kursseille osallistumisen tuovan heidän elämäänsä hyvinvointia, itseluottamusta, uutta arkeen ja työhön liittyvää osaamista sekä ystävyyssuhteita. Mannisen tutkimus nostaa kansalais- ja työväenopistojen merkityksen kuntakontekstissa tärkeään rooliin, sillä ne vahvistavat kunnan ja kuntalaisten sosiaalista pääomaa, osaamispääomaa, identiteettipääomaa ja terveystyöomaa. (Manninen, 2018, s. 3-4)

Manninen on tutkinut kansalaisopistotoimintaa eri näkökulmista. ”Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa - kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle” -tutkimus tarkastelee opistojen palveluita käyttäneiden motiiveja osallistumiseen sekä siitä saatuja hyötyjä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle. Manninen (2018, s. 122) toteaa tutkimuksensa johtopäätöksessä, että opistojen koulutussuunnittelukäytännöt ylläpitävät vuodesta toiseen kurssitarjontaa samankaltaisena, kun suunnittelu pohjautuu paljon vakioasiakkaiden esittämiin toiveisiin. Uusien asiakasryhmien löytäminen auttaisi myös kansalaisopistotoiminnan hyvinvointivaikutusten laajentumista kuntalasten kesken. Yhtenä keskeisenä tavoitteena opinnäytetyössäni toimintamallin kehittämisessä oli käyttäjälähtöisyyden lisääminen. Oletukseni oli, että yhteiskehittämisen kautta on mahdollista lisätä kursseja, joilla tavoitetaan myös uusia asiakkaita. Tavoiteltavaa on myös löytää erilaisia kurssimuotoja, joihin osallistuminen olisi samalla mahdollisuus esimerkiksi viettää aikaa ystävän tai läheisen kanssa.

Mannisen pohdinnat käsittelevät myös vapaan sivistystyön arvojen ja tavoitteiden toteutumista tänä päivänä. Mannisen (2018, s. 122-123) mieleistä toiminnassa on nähtävissä suunta, tavallisen kansan sivistäjän ja tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien tarjoamisesta, kääntyneen hyvän pohjakoulutuksen omaavien ja parempiosaisten harrastustoiminnan toteuttajiksi. On kuitenkin edelleen monia tavoittamattomia ryhmiä, jotka hyötyisivät kansalaisopistoissa yleissivistävästä opiskelusta: esimerkiksi koulupudokkaat, pitkäaikaistyöttömät, syrjäytymisvaarassa olevat. Uusien osallistujaryhmien tavoittaminen lisäisi myös kansalaisopistojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (Manninen, 2018, s. 122-123)

Eryteisesti kansalaisopiston kurssisuunnitteluun liittyviä kehittämishankkeita on tehty esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulussa vuonna 2018. Marja-Leena Kangasniemi-Saaren opinnäytetyö ”Käsityö ja kulttuuri

kylässä” (YAMK) ja Johanna Kormano-Suokon ”Muotoilun menetelmien käyttö kurssisuunnittelussa kansalaisopistossa” (AMK).

Kangasniemi-Saaren työssä tavoitteena oli asiakaslähtöisen kurssitoiminnan kehittäminen Wahren-opistossa käsityön ja kulttuurin näkökulmasta. Toimintamallin suunnittelussa hyödynnettiin palvelumuotoiluprosessia; havainnoimalla, haastattelemalla ja kyselyiden avulla kerätyn tutkimusaineiston pohjalta syntyi ehdotus asiakaslähtöisen kurssisuunnittelun malliksi. Mallissa kyselyt suunnattiin alueen kylien vakituisille asukkaille ja haastattelut kahden kyläyhdistyksen puheenjohtajille, vapaa-aikasihteerille sekä Wahren-opiston päätoimiselle henkilökunnalle. Työn tuloksena mainittiin toimintamallin rinnalla saaduksi tietoa asiakkaiden toiveista, kiinnostavista aiheista sekä kulttuurin että käsityön näkökulmasta. (Kangasniemi-Saari, 2018, s. 71-72)

Kangasniemi-Saari keskittyy opinnäytetyössään asiakaslähtöisyydessä kartoittamaan kurssisuunnittelun taustoja haastattelemalla sekä kuntalaisten toiveita sähköisillä kyselyillä. Konkreettinen kohtaaminen kuntalaisten kanssa tulee toimintamallissa vasta sitten, kun henkilökunta on kyselyssä esiin tulleet toiveet huomioon ottaen tehnyt kurssisuunnitelmia. Tämän jälkeen kuntalaisille esitellään valikoitu joukko kurseja ja he saavat kommentoida, mitkä niistä heitä kiinnostavat. Omassa opinnäytetyössäni haluan kuitenkin kohdata kuntalaisia jo kurssisuunnittelun ideointivaiheessa. Kangasniemi-Saari (2018, s. 73) toteaa kehitysideoita tulleen runsaasti, ja hänelle tutkijana vahvistui ajatus siitä, että asiakkaita on otettava mukaan kehitystyöhön ja kuultava entistä enemmän. Omassa kehittämishankkeesani toivon tavoittavani myös henkilöitä, jotka eivät vielä ole kansalaisopisto tai kiertotalouskeskuksen toiminnassa mukana. Ja mahdollisesti myös kuntalaisia sellaisista ryhmistä, jotka ovat vielä vähemmistönä kursseilla.

Kormano-Suokko keskittyy, ”Muotoilun menetelmien käyttö kurssisuunnittelussa kansalaisopistossa” – opinnäytetyössään, konkreettisesti kurssin sisällön suunnitteluun. Hän on koonnut kattavan tausta-aineiston kyselyillä ja haastatteluilla. Hän käyttää muotoilun menetelmiä painottaen asiakasymmärrystä; asiakkaiden profilointia ja heidän toiveitaan ja tavoitteitaan sekä laatii palvelupolun suunnittelun tueksi. Työn tavoitteena on käsikirjan luominen kansalaisopiston käsityökurssin suunnitteluun. Muotoilun menetelmät keskittyvät olemassa olevien asiakkaiden toiveisiin ja kokemuksiin. He kommentoivat laajasti kurssisisältöjen ohella kurssien pituuksia, ajankohtia ja pitopaikkoja. Kyselytutkimus tavoitti olemassa olevien asiakkaiden lisäksi kirjaston asiakkaita, ja näin ollen mahdollisesti kuntalaisia, jotka eivät vielä ole kansalaisopistotoiminnassa mukana. Kormano-Suokko nostaa esiin tarpeen tavoitella kursseille osallistumaan henkilöitä, jotka eivät vielä ole löytäneet kansalaisopiston palveluja. Erityisesti hän pohtii yhteiskunnasta syrjäytyneiden etsimistä opiston käyttäjiksi, ja mahdollisuutta lisätä tämän kohderyhmän hyvinvointia palvelun kautta.

Heidän tarpeiden, haaveiden ja toiveiden täyttämällä olisi vaikutusta myös eriarvoisuuden kokemiseen. (Kormano-Suokko, 2018, s. 36)

Kurssien suunnittelun ohella uskon kommunikoinnilla kuntalaisten kanssa olevan merkitystä koko palvelun kannalta. Ajankohtaisuus ja erilaisiin uusiin tarpeisiin vastaaminen auttavat kehittämään palveluja suuntaan, jossa kysyntä ja tarjonta kohtaavat. Oman kokemuksen mukaan esimerkiksi ihmisten sitoutuminen pitkiin kursseihin on heikompaa kuin ennen, eli lyhyet kurssit kiinnostavat pitkiä enemmän. Saman suuntaiset kokemukset mainitsee Kormano-Suokko (Kormano-Suokko, 2018, s. 15) omaan kokemukseensa pohjautuen, ja lisäksi kyselyyn vastanneet vahvistavat tätä olostusta: lyhytkurssi on vastaus opiskelijan tarpeeseen, haluun ja toiveeseen oppia uutta lyhyessä ajassa.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN AINEISTONHANKINTA

Aineiston hankinta jakautui haastatteluihin, muotoiluluotaimen ja kahteen pajaan: Ideointipaja 1 ja Ideointi- ja kehittämispaja 2. Ihmisten kohtaaminen ja vuorovaikutus heidän kanssaan nousivat keskeisiksi ja tärkeiksi elementeiksi. Lähtöoletukseni oli, että keskusteluissa saa ihmisiltä suoraa palautetta ja ideoita kurssisuunnitteluun: yllätyin, kuinka laajasti keskusteltiin kurssien sisällön lisäksi kaikesta muusta kurssitoimintaan liittyvästä! Luovien menetelmien soveltaminen käytäntöön osoittautui antoisaksi ja toimivaksi aineoston hankkimisen tavaksi.

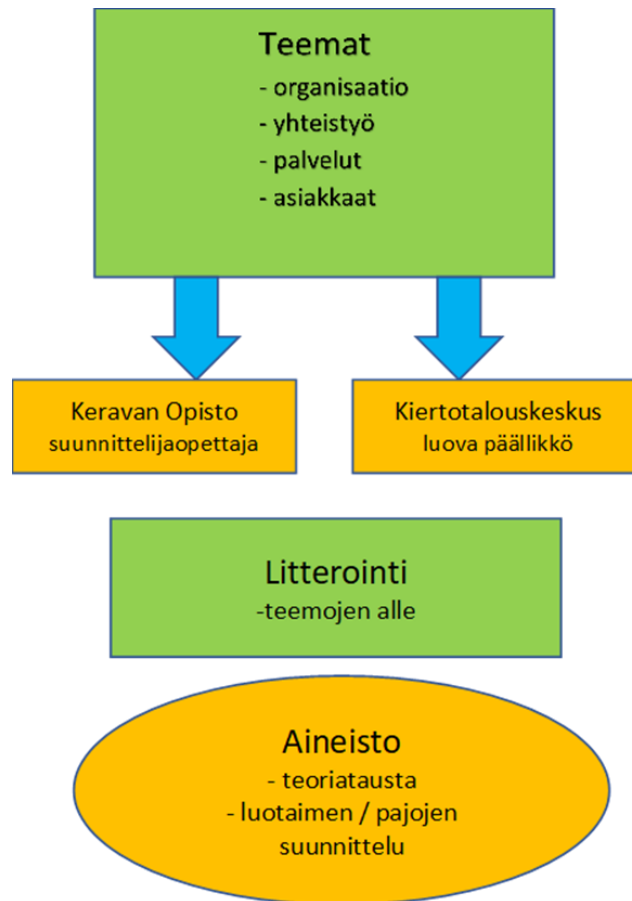
4.1 Teemahaastattelut

Asiantuntijahaastattelut tein Keravan Opiston suunnittelijaopettaja Aune Soppelaa ja luovaa päällikköä Anna Evilää haastatteleamalla. Haastattelin heidät erikseen, kuitenkin samojen teemojen puitteissa. Etukäteen laadittu haastattelurunko oli ohjeellinen, toisinaan keskustelu eteni eri järjestyksessä, mutta samat asiat käytiin läpi. Selvitin haastattelulla, millaisia menetelmiä organisaatioissa on käytetty kurssien suunnittelussa. Soppelan ja Evilän haastattelujen pohjalta esiin nousevat kokemukset siitä, mitkä asiat on koettu haastavina tai onnistumisina, joten ne antavat suuntaa luotaimen ja työpajojen suunnitteluun. Haastattelumateriaalin hyödyntäminen seuraavan vaiheen menetelmien suunnittelussa on kuitenkin pidettävä viitteellisinä ja luotava sellaiset havainnointiasetelmat, että yllätyksillekin jää tilaa. Omien muistiinpanojen tueksi tallensin keskustelut ja haastattelujen jälkeen litteroin ne vapaamuotoisesti, jäsenneltyjen teemojen mukaan.

Teemahaastattelu on luonteva vaihtoehto; se etenee tiettyjen teemojen varassa, antaen tutkittavien äänen tulla kuuluviin. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten järjestys ja muoto voivat vaihdella. (Hirsjärvi & Hurme, 2004, s. 48) Teemahaastattelujen avulla selvitan, miten kurssi- ja tapahtumasuunnittelu on toteutettu ennen yhteistyötä ja yhteistyön aikana sekä tutustun molempien organisaatioiden toimintaan. Keravan Opistolla on vuosikymmenien kokemus ja tapa toimia, kun taas Kiertotalouskeskus on aloittanut toimintansa kaksi vuotta sitten. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja, mutta toteutin ne lähekkäisinä ajankohtina.

Haastattelujen teemat käsittelivät organisaatioita itseään, alkanutta yhteistyötä, palveluja sekä asiakkaita. Olin miettinyt valmiiksi muutamia kysymyksiä näiden neljän teeman alle, mutta ne toimivat lähinnä muistilistana. Haastateltava sain kertoa melko vapaasti asioista, joita halusi mainita kunkin teeman kohdalla. Haastatteluilla sain tietoa jo tehdystä

yhteistyöstä; konkreettisia esimerkkejä uuden toiminnan aloittamisesta sekä ajatuksia siitä, mitä odotuksia yhteistyö herättää.

Kuva 8. Teemahaastattelut aineiston hankinnassa.

Haastattelujen ajankohta oli hyvä, huhtikuu 2019. Tällöin oli jo kokemuksia ensimmäisistä toteutuneista kursseista ja uusien kurssien suunnittelu oli käynnissä. Molemmilla haastateltavilla oli vielä muistissa yhteistyön alkuvaiheet, mutta myös kokemusta kurssien toteuttamisesta. Haastatteluilla sain tietoa Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyöstä ja ensimmäisten kurssien suunnittelusta.

Olin tehnyt valinnan, että teen yksilöhaastattelut. Pohdin myös yhteistä haastattelua, mutta koin tarpeelliseksi antaa molemmille haastateltaville mahdollisuuden itse määrittää, mitkä asiat kunkin teeman alta nousevat esiin. Kahden haastateltavan keskinäinen keskustelu on hedelmällistä, mutta samalla myös haastavaa teemoissa pysymisen kannalta. Lisäksi siihen on varattava pidempi aika kuin yksilöhaastatteluun. Toisaalta parihaastattelu olisi voinut nostaa kummallekin uusia kommentoitavia asioita keskusteluun. Ja keskustelun aikana olisi myös mahdollisuus kertoa ja jakaa oma näkemys siitä, miten yhteistyö on sujunut tähän mennessä.

Tämänkaltainen palautekeskustelu on mahdollista pitää kehitettävän toimintamallin tarkastelussa.

Kerätyn tallenneaineiston analysointi alkoi haastattelujen purkamisella. Kahden henkilön haastattelut tein samojen teemojen mukaan, ja tarkoitus oli selvittää tämänhetkisiä toimintatapoja; sanatarkka litterointi ei ollut välttämätöntä. Aineiston sanatarkka litterointi ei ole aina tarpeen, on myös mahdollista tehdä päätelmiä ja koodata teemoja suoraan tallenteesta (Hirsjärvi & Hurme, 2004, s. 138). Haastattelun molempien organisaatioiden yhteyshenkilöitä samojen teemojen pohjalta, ja kirjasin pääkohdat vastauksista ylös. Haastatteluissa ei ollut tarpeen erityisesti keskittyä haastateltavien ilmaisuun muuten, teemoihin liittyvien kommenttien kirjaaminen riittää. Hirsjärvi & Hurme (Hirsjärvi & Hurme, 2004, s. 142) korostavat kuitenkin, että mikäli haastatteluja ei ole purettu sanatarkasti litteroimalla, on jatkokäsittelijän syytä olla haastattelija itse tai haastattelussa mukana ollut henkilö.

Haastattelujen purkaminen jatkuu luokittelulla. Teemojen mukainen haastattelu jäsentää valmiiksi aineistoa ja helpottaa sen ylös kirjaamista. Luokittelu on kuitenkin olennainen osa analyysia; se on myös välttämätöntä, jos aineiston eri osa vertaillaan toisiinsa (Hirsjärvi & Hurme, 2004, s. 147). Kahden eri yksikön toiminnan vertaaminen on olennainen osa taustatiedosta, jota tarvitsen uuden toimintatavan suunnittelun pohjaksi.

Haastattelujen avulla sain selville molempien organisaatioiden edustajien näkemykset yhteisten kurssien suunnittelusta sekä yhteistyön muotoutumisesta. Ulkopuolisena tarkkailijana yhteistyön kehittymisestä jäi tunne siitä, että molempien työpanos on ollut merkittävä Kiertotalouskeskuksen toiminnan aloittamisessa. Erityisesti jo olemassa olevan toiminnan rinnalla on ollut mahdollista päästä nopeasti testaamaan eri kurssimuotoja ja sisältöjä; millaiset aihepiirit herättävät asiakkaisissa kiinnostusta ja miten kursien sisältöjä voidaan kehittää.

Kurssisuunnittelu on ollut alkuvaiheessa tarjontalähtöistä. Kurssien sisällöt on kehitetty lähinnä sen pohjalta, millaiset tilat ja laitteet ovat käytössä, minkä alan asiantuntijuutta yrittäjiltä ja työntekijöiltä löytyy. Kiertotalouskeskus on toiminut myös asiakaslähtöisesti toiminnan kehittämisessä, ja sen toiminnassa on kiinteästi mukana koko ajan henkilöstön ulkopuolisia ihmisiä eli käyttäjiä. Toiminnan toteuttaminen on Jalotus ry:n hallinnassa, ja yhdistyksen toimijat ovat aktiivisesti mukana suunnittelussa. Jonkin verran Jalotus Kollektiivin jäsenet ovat vaikuttaneet kurssitarjontaan, jolloin asiakkaan mielipide on ollut kuuluvilla. Asiakaslähtöisyyttä ei sinänsä ole alkuun ole otettu kurssisuunnittelun lähtökohdaksi. Asiakaslähtöisyys on jossain määrin toteutunut Opiston kurssisuunnittelussa, kun kurssilaiset esittävät toiveitaan tuntiopettajille ja suunnittelijaopettajalle sekä kirjaaavat niitä kurssipalautteisiin.

Opisto kerää asiakkailta palautetta kursseista ja asiakkaat voivat myös esittää toiveita tulevien kurssien ja tapahtumien suhteen. Sähköinen kurssipalautekysely lähetetään lähes joka kurssin jälkeen osallistujille, lisäksi opettajat voivat kerätä palautetta suoraan opiskelijoilta kirjallisesti tai suullisesti. Kurssitoiveita asiakkaat esittävät usein kurssien aikana, ne voivat olla omia toiveita tai ne voivat kehittyä osallistujien keskeisessä keskustelussa. Monesti samanhenkisten osallistujien toiveet tulevien kurssien toiveista ovat samansuuntaisia.

4.2 Luotain

Haastattelujen pohjalta suunnittelin muotoiluluotaimen, jonka annoin kädentaitojen kursseille osallistuvien asiakkaiden täytettäväksi. Luotaimen avulla selvitän asiakkaan motiiveja kurssille osallistumiseen, sitoutumiseen sekä annoin mahdollisuuden välittää tunnelmiaan kurssiin liittyen sekä kertoa toiveista tulevaisuudessa. Luotain menetelmänä antaa sen tekijälle mahdollisuuden persoonalliseen palautteeseen, joka ei ole sidottu olemassa olevaan kaavakkeeseen. Lisäksi halusin tehdä luotaimesta kiinnostavan, jotta saisin kurssilaiset innostumaan sen täyttämisestä. Mattelmäki (2006, s. 84) sanookin, että havainnoinnin ja dokumentoinnin hauskuus motivoi asiakasta, jolloin saat todennäköisemmin vastauksia ja jopa parempia sellaisia.

Halusin antaa kurssien osallistujille erilaisen väylän tuoda esiin ajatuksiaan kurssista kuin mitä perinteinen sähköinen kysely antaa. Toivoin osallistujien kertovan rennosti ja vapautuneesti kursseille osallistumisesta, niiden merkityksestä itselleen, käytännön kokemuksista sekä kurssipaikkojen tunnelmista. Toivoin luotaimen kuvaavan sekä toiminnan maailmaa että käyttäjän maailmaa. Toimintaympäristön hyviä ja huonoja asioita sai havainnollistaa pyykkipojilla, joihin sai piirtää kuvaavan hymiön. Omia tunnelmiaan sai kirjoittaa vapaasti lomakkeelle, muutama teema oli kirjoitettu avuksi: tavoitteet kurssilla, ideoita uusista kursseista, kenelle suosittelet, tuletko uudelleen, fiilikset. Tausta tietoina kysyttiin, mikä kurssi oli kyseessä, miten löysit sen ja kuvaile itseäsi.

Mattelmäki (2006, s. 84) korostaa luotaimen merkitystä suunnitteluun tähtäävässä käyttäjästudiossa. Se auttaa suunnitteluhaastetta ratkaistessa virittäytymään myös ihmisen empaattiseen ymmärtämiseen. Kaikki askeleet kohti käyttäjän maailmaa ovat osa käyttäjäkeskeistä suunnittelu-prosessia, ja lisäksi niiden avulla varmistetaan tuloksen kattavuutta ja herkistetään luovaa ajattelua. (Mattelmäki, 2006, s. 84) Myös Tuulaniemi (2011, s. 69) nostaa esiin asiakkaan todellisuuden tutustumisen tärkeyden palveluita suunniteltaessa. Asiakasymmärrys avaa käyttäjän arvonmuodostusta: yritys saa tietoa asiakkaan todellisista motiiveista, odotuksista ja

tarpeista, jolloin niihin vastaaminen ja arvolupausten lunastaminen on mahdollista. (Tuulaniemi, 2011, s. 69)

Jaoin luotaimia kahdella kurssilla: Kiertotalouskeskuksen Retkeilyvarusteiden valmistus kurssilla ja Opiston kädentaitojen kurssilla. Jaoin luotaimet osallistujille ennen kurssin alkua ja ohjeistin luotaimen täyttämisessä. Luotain palautettiin illan päätteeksi tai postitse. Kurssin päätyttyä kävin noutamassa täytetyt luotaimet sekä tarkistin tilat, mikäli kurssilaiset olivat innostuneet virittämään arviointitehtävän pyykkipoikia oppimisympäristöön.

Luotainpaketin sisältö

- A3 arkki, johon voi haluamallaan tavoilla (sanoin, kuvin) väittää tunteita ja ajatuksia kurssitoiminnasta.
- Arkkiin kirjatut ajatukset sai arvottaa tarrakukkasin: tarra tärkeimpien asioiden viereen.
- Puiset pyykkipojat, joita sai ripustaa asioihin ja paikkoihin, jotka tuottavat iloa tai harmittavat kurssilla. Pyykkipoikaan saa piirtää tunteita kuvaavan hymiön :) :/ :)
- mukana myös ohjearkki, lyijykynä ja pohdintakonvehti

Kuva 9. Kurssilaisille jaettu Luotain-materiaali.

Luotain herätti kiinnostusta ja sain molemmilta kursseilta yhteensä kymmenen huolellisesti täytettyä lomaketta. Osa vastauksista noudatti kysymysten asettelua arkille, osa oli täytetty vapaamuotoisemmin. Suurin osa nosti itselleen tärkeimpiä asioita kukkatarroilla esiin. Pyykkipoikia löytyi

monista paikoista: kauniista valaisimesta, takasta, ikkunasta avautuvasta näkymästä, opettajista ja kurssitöistä.

Luotainaineiston analyysin pohjaksi määrittelen aineiston ehdoilla tapahtuvan jäsennyksen, mutta kerätty aineisto itsessään vaikuttaa käytettäviin menetelmiin. Tarkoituksena on löytää kyseiseen aineistoon sopiva tapa saada muotoon, jollaisena se on mahdollista esitellä eteenpäin. Tiivistys ja yhdistely on Mattelmäen (2006, s. 112) mukaan luotaimiin soveltuva tapa aineiston eteenpäin esittämiseen. Kuitenkaan koko aineistoa ei tarvitse tiivistää vaan osa voi olla käsittelemätöntä; erityisesti visuaalinen kuvien kanssa koottu aineisto on monipuolinen ja suunnittelijaa inspiroiva (Mattelmäki, 2006, s. 112).

Mattelmäen (2006, s. 109) mukaan luotainaineiston systemaattinen jäsentäminen ei ole tarkoituksenmukaista, kun tavoitteena on luovan prosessin tukeminen. Kuitenkin aineiston hallinta ja jäsentäminen on helpompaa, kun tulkintavaihe on suunnittelu. Aineiston jäsentäminen määräytyy kootun aineiston pohjalta ja yksi vaihtoehto on tehdä sitä aineiston ehdoilla. Aineiston yksityiskohtien jäsentäminen kokonaisuuksia kuvaaviksi teemoiksi, aineistosta nousevien yksittäisten huomioiden kirjaaminen ja ryhmittely sisällöllisten yhteenkuuluvuuksien perusteella ovat käytettyjä lajiteltutapoja. (Mattelmäki, 2006, s. 109 - 110)

Kirjalliset vastaukset keräsin eri teemojen alle. Vastauksista löytyneitä yhtäläisyyksiä oli seuraavasti:

- Miten löysit kurssin
  - opiston ohjelma (4)
  - internet (3)
  - vihje kaveri/opettaja/harrastuskaveri (3)
- Tyypit
  - innokas (6)
  - käsityön ystävä (4)
  - kierrättäjä/kestävä kuluttaminen (3)
- Motivaatio
  - uusi taito/tieto (8)
  - kierrätys (5)
  - samanhenkinen seura (5)
- Suositukset
  - suositellaan, rohkaistaan mukaan myös kokemattomia käsityön harrastajia (5)
  - tulen uudelleen (5)
- Fiilikset
  - mahtava/rento/kannustava ilmapiiri (5)
  - kurssikaverit, ilo (4)
  - hyvät ja viihtyisät tilat, inspiroiva ympäristö (4)

Luotainaineistosta välittyi positiivinen ja innostunut ilmapiiri. Kurssilaiset olivat hakeutuneet eri syistä mukaan toimintaan: oppimaan uutta tietoa tai taitoa, kierrätysteeman tai samanhenkisen seuran vuoksi. He halusivat suositella kursseja muille ja rohkaista mukaan myös kokemattomia käsityön harrastajia. Monet ilmoittivat osallistuvansa uudelleen kursseille. Osa oli löytänyt kurssin kuultuaan siitä kavereilta, opettajilta ja harrastuskavereilta, osa Opiston kurssiesitteestä ja internetistä.

Kuva 10. Pyykkipoikia oppimisympäristöissä.

Yksittäisiä, kiinnostavia näkökulmia aineistosta

- “Yhteistyö Keravan Kartanolla toimivan Kiertotalouskeskuksen kanssa vaikuttaa lupaavalta. Toukokuussa menen sinne ikkunoiden kunnostuskurssille.”
- “Keljuttaa jos kurssipaikat kaukana autottomalle!”
- “Koneet ja materiaalit sekä tunnelmalliset tilat ovat Jalotukselle plussaa!”
- “Kiva, kun kurssipaikalta löytyy kaikkea kivaa tilpehööriä töissä käytettäväksi.”
- “.. kokemuksellista –tietoa (toisilta kurssilaisilta), miten asioita voi tehdä eri tavoin, kuin itse on tehnyt ja miten asian voi toteuttaa helpommin.”

Kaupunkilaisista osa on jo tiedostanut Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen alkaneen yhteistyön ja seuraa todennäköisesti tarjolle tulevia

kursseja. Samoin palaute niin Opiston kädentaitojen tiloista kuin Keravan kartanonkin tarjoamista puitteista kursseille sai kovasti kiitosta. Kurssilaisille oli tärkeää tilojen toimivuus, mutta myös tunnelmallisuus ja ympäristö olivat tärkeitä seikkoja. Keravan kartano ja navetta ovat ympäristönä hyvin erilaisia kuin opiston tilat, jotka sijaitsevat aivan Keravan keskustassa. Toisaalta tässäkin asiassa nämä kaksi organisaatiota tukevat toisiaan: Opiston tilat ovat keskeisellä paikalla kävelykadun varrella tai lähistöllä keskustan tiloissa, kun taas Kiertotalouskeskus toimii Keravan kartanossa ja sen navetassa sekä ympäristössä. Eräs käyttäjä nosti esiin myös tilojen saavutettavuuden; kurssien järjestäminen hyvien kulkuyhteyksien varrella on tärkeää autottomille kaupunkilaisille.

Sosiaalinen kohtaaminen ja ajatusten vaihtaminen kursseilla nousi erittäin tärkeäksi aineistossa. Sosiaaliset kontaktit ovat tärkeä osa kurssien antia ja kuuluminen saman kiinnostuksen kohteen omaavaan ryhmään. Opettajan opetuksen rinnalla toisilta kurssilaisilta oppiminen on arvokasta; kokemukset eri tekniikoista ja materiaalien hankintapaikoista jaetaan kurssilaisten kesken. Lisäksi keskustelut kurssilaisten kesken synnyttävät uudenlaisia ratkaisuja ja ideoita esimerkiksi materiaalien kierrättämisen suhteen. Tällainen käsitys minulle on muodostunut myös tuntiopettajana kädentaitojen kursseilla; ajatusten vaihtaminen kurssilaisten kesken käsittelee laajasti eri aihealueita ja ihmiset jakavat kokemuksiaan avoimesti keskenään.

Opetukseen kyseisillä kursseilla oltiin tyytyväisiä. Opettajien ammattitaitoa keuhuttiin. Kurssille ilmoittautumisen yhteyteen toivottiin kurssisisällön ja tarvittavien materiaalien erittelyä, jotta on aikaa valmistautua kurssille. Tällaisia infokirjeitä monista kursseista jo lähetetäänkin osallistujille kurssin alkamisen varmistuttua.

Luotaimen välityksellä vahvistui myös käsitys, että oppimisympäristöllä on suuri vaikutus kurssin vetovoimaan. Kursseille osallistuminen punnitaan aina ajan- ja rahankäytön lisäksi muilla arvoilla koskien sitä, mitä omaan vapaa-aikaan halutaan sisällyttää. Sekä toimivat tilat että inspiroiva ympäristö nousivat esiin vastauksista. Erityisesti Keravan kartanon alue huomioidiin vastauksissa, ja sen mahdollisuudet kurssisuunnittelussa tulee ottaa huomioon. Miten eri tavoin kursseja voi toteuttaa kartanossa ja sen ympäristössä? Ja kuinka tärkeää on välittää tietoa organisaatioiden välisestä yhteistyöstä ja uusien oppimisympäristöjen mahdollisuuksista?

Luotain-aineistoa tutkiessa korostui kurssilaisten hakeutuminen samanhenkisten ihmisten seuraan. Osallistuminen kursseille antoi mahdollisuuden vaihtaa ajatuksia saman henkisten ihmisten kanssa ja vaihtaa ajatuksia niin kurssin aiheesta kuin muistakin yhteisistä kiinnostuksen kohteista; muiden kokemukset ja hyväksi havaitut käytännöt ovat yhtä arvokasta aineistoa kuin opettajan antama opetus. Kurssilla syntynyt hyvä henki on tärkeä, ja jokaisen on pitäa tuntea olonsa tervetulleeksi joukkoon.

4.3 Käyttäjälähtöiset ideointi- ja kehittämispajat

Luotaimen jälkeen aloitin yhteistoiminnallisten pajojen suunnittelun. Tavoitteena pajoissa oli luoda uusia, kiinnostavia kursseja sekä konkreettisesti kokeilulla testata yhteiskehittämisen toimivuutta kurssisuunnittelussa. Ihmiset saivat ideoida yksin tai ryhmässä, millaisia kursseja tulevaisuudessa voisi olla Kiertotalouskeskuksessa ja Keravan Opistossa. Kurssin aiheiden lisäksi toivoin heidän pohtivan kurssien pituuksia, pitopaikkoja sekä asiakasryhmää; kenelle suosittelisivat kurssia tai kenen kanssa he haluaisivat sille osallistua. Pajan tavoitteena oli ideoinnin lisäksi ideoiden kehittäminen kurssimuotoon yhteiskehittämisen menetelmin.

Eri toimijoiden tuominen kurssisuunnittelun ideointi- ja kehittämispajaan oli mielestäni hyvä lähtökohta. Jo pelkästään eri persoonat tuovat ryhmätyöskentelyyn eri näkökulmia, ja niiden laajuutta lisää vielä ihmisten erilaiset kokemukset toimimisesta eri tehtävissä. Suunnittelun lähtökohdat ovat erilaiset, kun sitä miettii Keravan Opiston henkilökuntaan kuuluva osallistuja verrattuna Opiston asiakkaaseen. Omat kokemuksensa kurssitoiminnasta ovat myös Kiertotalouskeskuksen yrittäjällä tai Opiston tuntiopettajalla. Näiden eri tekijöiden yhteen saattaminen ja keskustelun herättäminen kurssien suunnittelusta olivat tavoitteena pajojen toteuttamisessa. Pohdin pajoja suunnitellessa, haluanko määrittää tarkasti osallistujia ja kutsua tiettyjen ryhmien edustajia paikalle. Halusin kuitenkin pitää pajan avoinna kaikille, toki tietenkin markkinointi määrittää sitä, kenet pajan on mahdollista tavoittaa.

Pajojen ilmapiiri oli luotava mahdollisimman rennoksi ja helposti lähestyttäväksi. Luotaimesta kerätyn aineiston perusteella rento ilmapiiri saman henkisten ihmisten kanssa kokoontuessa on tärkeä osa kokoontumista. Eri-ikäisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten sekoittuminen työskentelyssä on mielenkiintoista. Toivoin, että kaupunkilaiset uskaltavat esittää hulluimmatkin ideat, kehittää niitä itse tai kenties seuraava pajaan osallistuja voi kehittää tällaista ideaa suuntaan, joka idean synnyttäjälle ei olisi tullut mieleenkään. Palvelumuotoilun tavoitteena on asiakasymmärryksen kasvattaminen ja käyttäjäkokemusten ymmärtäminen sekä piilevien asiakastarpeiden tunnistaminen (Miettinen, 2011, s. 31). Esiin voisi nousta uusien kurssi-ideoiden lisäksi kokonaan uusia palveluita, joita Kiertotalouskeskus tai Keravan Opisto eivät vielä tarjoa.

Yhteistyö molempien organisaatioiden työntekijöiden kanssa pajojen toteutuksessa oli hyvä tilaisuus keskinäiselle ajatusten vaihdolle. He pystyvät myös vastaamaan asiakkaiden esittämiin kysymyksiin, esimerkiksi tiloista tai muista käytännön asioista, ja näin edesauttaa ideointia. Samoin heillä oli kokemusta kursseista, joita on jo ehkä kokeiltu ja he voivat kertoa esimerkiksi aiempien kurssien heikkouksista ja vahvuuksista.

Yhteiskehittämispajojen suunnittelun pohjalla oli ajatus siitä, että ideointiin ja kehittämiseen olisi löydettävä myös kaupunkilaisia, jotka eivät vielä ole Keravan Opiston tai Kiertotalouskeskuksen asiakkaita. Ensimmäisen pajan kohdalla päädyimme valitsemaan uuden tapahtuman, Jalotuksen Kevättapahtuman toukokuussa. Toinen ideointipaja ajoittui syyskauden avauksen ja kevään kurssien päättämisen lähelle, lokakuun alkuun. Tähän pajaan haluttiin osallistujia sekä olevista tai tulevista asiakkaista sekä Opiston ja Jalotuksen henkilökunnasta. Kehittämispaja päätettiin pitää Keravan keskustassa, kädentaitojen opetustilassa. Pajojen pitopaikat olivat näin molempien organisaatioiden maaperällä ja kaikkien keravalalaisten tavoitettavissa helposti.

**OTA KOPPI!
HEITELLÄÄN
IDEOITA,
KEHITETÄÄN
KURSSEJA**

Millaiseen **toimintaan** haluaisit osallistua?
Haluaisitko osallistua kansalaisopiston ja kiertotalouskeskuksen kursseille erityisesti **jonkun kanssa**?
Kaipaako opastusta tietyn **taidon oppimisessa**?
Onko kotonasi **materiaalia**, jolle haluaisit antaa uuden elämän hävittämisen sijaan?
Haluatko tutustua **samanhenkisiin ihmisiin** kursseilla?

Tuo oma ehdotuksesi taululle
Tai äänestä suosikkiasi
Pohdellaan ideoita yhdessä!
Kursseja, tapahtumia, luentoja
Mitä, missä, kenen kanssa?

IDEOINTIPAJA JA YHTEISKEHITTÄMINEN ovat osa opinnäytetyötäni YAMK-opinnössä
Lähtötietäjä: sirpa.ahonen@studcent.hamk.fi

Yhteiskehittäminen
Asiakaslähtöisyys
Ideoidaan yhdessä!
Kursseja, tapahtumia, luentoja
Mitä, missä, kenen kanssa?

IDEOINTIPAJA
Tule kehittämään KERAVAN OPISTON ja KIERTOTALOUSKESKUS JALOTUKSEN kevään 2020 kursseja

TORSTAINA 3.10.2019
Klo 9-11.30
Opiston kädentaitojen luokka
Kauppakaari 11
Kerava

Pajaan ovat tervetulleita kaikki kurssista kiinnostuneet: Opiston ja Jalotuksen vanhat ja tulevat asiakkaat, eri ainealueiden tunti- ja suunnittelijaopettajat; mahdollisimman monipuolisella kokoonpanolla kehitämme uusia ja innovatiivisia kursseja!

Ideointipaja on osa opinnäytetyötäni ja kerron mielelläni siitä lisää.
Ilmoittaudu etukäteen viestillä tai tule paikalle.
Yhteistyötoverisoin
Sirpa Ahonen
P. 0500 849 928
sirpahonen[at]gmail.com

Kuva 11. Ideointipajojen 1 ja 2 mainonta.

4.3.1 Ideointipaja 1

Ideointipaja 1 pidettiin Jalotuksen kevätpäivässä. Kevättapahtuman uskoin kiinnostavan keravalaisia eri syistä; uuden keskuksen toiminta ei ole vielä kaikille tuttua, lisäksi Jalotus Kollektiivi sai käyttöönsä talven aikana myös Kartanon tiloja ja toiminta on laajentunut. Kyseessä oli pääosin ulkoilma-tapahtuma, jossa esiteltiin eri pisteissä Jalotuksen toimintaa. Markkinoinnissa myös mainittiin, että Keravan Opisto osallistuu tapahtumaan. Ideointipajan rakensin pop up -tyylisesti ja tarkoitus oli tapahtumassa näkyvyydellä tavoittaa kävijöitä osallistumaan. Kaunis ja uuden käyttäjän Kiertotalouskeskuksesta saanut ympäristö oli hyvä paikka pajan pitämiseksi.

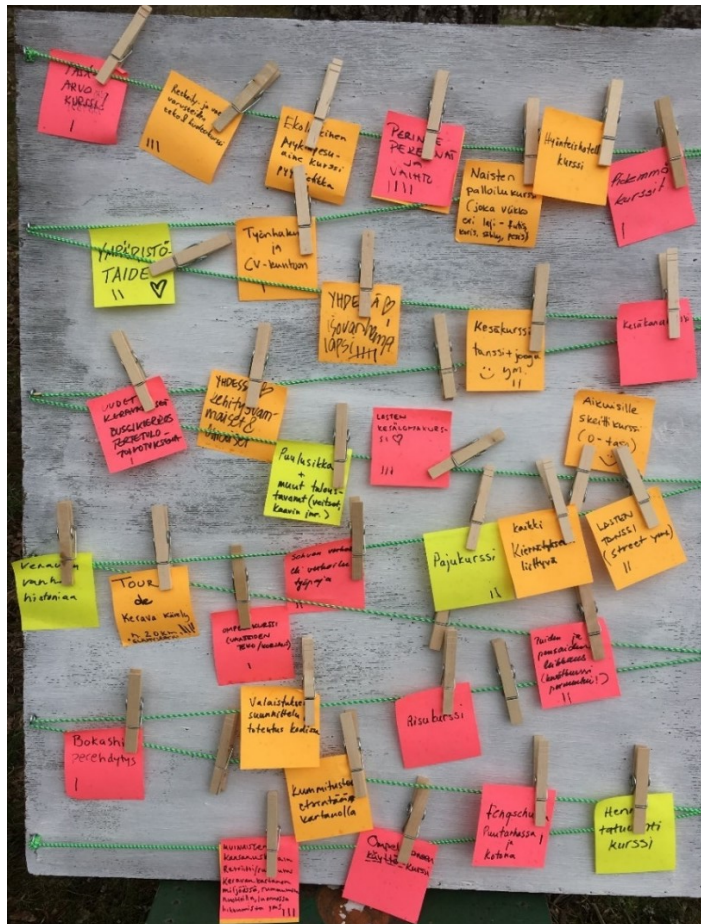

Kuva 11. Ideointipaja 1 Keravan kartanolla.

Lauantain kevätpäivä oli viileä, mutta aurinkoinen ja ihmisiä oli paljon liikkeellä. Paikalle tulleet ihmiset olivat kiinnostuneita ja innokkaita osallistumaan myös ideointipajaan. Monet laittoivat heti 1-2 ehdotusta lapulle; heidän ei selvästikään tarvinnut miettiä, joten ajatus oli saattanut olla mielessä jo pidempään. Konkreettisten kurssiehdotusten lisäksi kannustin ihmisiä kommentoimaan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen kurssitoimintaa muutenkin, ja näin ollen lappuihin tuli kommentteja kurssien pituuksista, tapahtuma ja luentoehdotuksia. Erittäin laajasti kävijät käsittelivät eri aihealueita. Monet kävijöistä olivat jo tietoisia Opiston ja Kiertotalouskeskuksen yhteistyöstä, joillekin se oli uusi asia.

Pajaan osallistuvat antoivat paljon positiivista palautetta pajasta; kurssi-ideoiden jakaminen oli pajassa helppoa. Lisäksi positiivisena asiana koettiin se, että oli mahdollisuus palata pajaan kierreltyään muissa pisteissä tapahtumapaikalla. Useat kävijät palasivat uudelleen, kun he olivat hetken pohtineet kurssi-ideoita. Tapahtuman luonne oli inspiroiva; paikalla saattoi seurata eri työnäytöksiä, osallistua itse tekemiseen ja samalla tutustua Kiertotalouskeskuksen toimintaan sekä Keravan kartanon toimintaympäristöön. Uskon, että kartanomiljöö oli yksi tekijä, joka antoi uudenlaista viitekehystä miettiä kurssien sisältöä sekä mahdollisuutta toimintojen yhdistämiseen. Kävijät pystyivät kuvittelemaan paikalla pidettävän joogakurssia tai kursseja feng shui- puutarhassa.

Jo muutaman tauluun tulleen kurssi-idean jälkeen kehotin kävijöitä myös lukemaan muiden ehdotuksia, ja halutessaan äänestämään itselleen tärkeitä ja kiinnostavia aiheita. Joihinkin lappuihin liitettiin myös yhteystietoja, kun äänestäjät tai ehdottajat itse halusivat suositella joko itseään tai muuta tahoa kurssinvetäjäksi. Ideointipaja on erittäin hyvä tapa saada käyttäjän tai mahdollisen tulevan käyttäjän ääni kuuluviin kurssisuunnittelussa. Pajan pitäminen tämän tyyppisessä tapahtumassa, jossa tullaan tutustumaan toimintaan ja on mahdollisuus osallistua toimintoihin, tuotti paikalle avoimia ja innostuneita ideoijia. Ihmiset oli helppo saada pysähtymään hetkeksi, ja jotkut viihtyivät keskustelemassa pidempäänkin.

Kuva 12. Ideoita tapahtumaan osallistuneilta tuli paljon.

Tauluun kertyi 33 ideaa ja ääniä annettiin yhteensä 43 kappaletta. Listassa kymmenen eniten ääniä saanutta ideaa (suluissa äänimäärä):

- Yhdessä: isovanhempi-lapsi (5)
- Tour de Kerava kävely; n. 20 km ”elämysretki” (4)
- Perinneperennatkurssi ja taimien vaihto (4)
- Muinaisten kansanuskojainretriitti / rummutus Keravan kartanon miljöössä; rummutusta nuotiolla, luonnossa liikkumista yms. (3), (liitteenä ehdotus yhteistyötahosta)
- Lasten kesälomakurssit (3)
- Retkeily- ja vaellusvarusteiden teko- ja huoltokurssi (3)
- Ympäristötaide (2)
- Kesäkurssit: tanssit, jooga yms. (2)
- Puiden ja pensaiden leikkaus (kevätkurssi peruuntui!) (2)
- Verhoilutyöpaja, jossa myös isot työt kuten sohvat (2)

Lisää ideoita liitteenä. (Liite 1)

Ideointipajan ehdotukset ovat käytettävissä Keravan Opiston ja Jalotuksen kurssisuunnittelussa, kukin sopivassa osa-alueessa. Niitä on myös mahdollisuus yhdistellä ja jatkokehittää. Lisäksi käytin niitä seuraavassa pajan ideointihetkessä ajatusten herättelijöinä. Pienessä ajassa sain mielestäni tapahtumaan osallistuneilta paljon hyviä ideoita joko suoraan kokeiluun tai jatkokehittelyn kohteiksi; eri alojen yhdistäminen ja rajojen rikkominen vaikuttivat kiinnostavilta haasteilta.

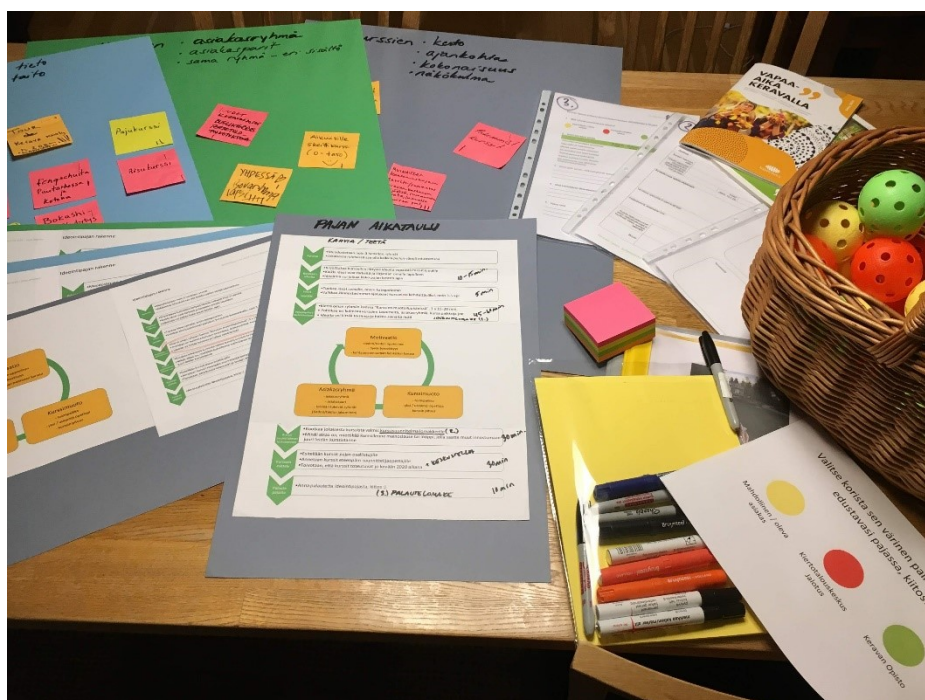
Kuva 13. Ideointipaja 1 yhteenveto.

4.3.2 Ideointi- ja kehittämispaja 2

Toisen Ideointi- ja kehittämispajan lähtökohta on noin 3 tunnin strukturoitu työpaja, jonka perustana on yhteiskehittäminen ja käyttäjälähtöisyys kurssisuunnittelussa. Tavoitteena on uusien ja innovatiivisten kurssien suunnittelu Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskus Jalotuksen ohjelmaan. Kehittämisen kohteena olivat

- kurssisisällöt
- uudet/vanhat asiakasryhmät
- kurssien pituudet
- kurssien pitopaikat
- kurssiyhdistelmät yli ainerajojen
- kurssille hakeutumisen motivaatiotekijät ja niiden huomioiminen (taidon on / tiedon oppiminen, hyväntekeväisyys, kohtaaminen vertaisten/ihmisten kanssa, kestävä kehitys jne.)
- opetusmuodot; yhteisopettajuus

Ideointi- ja kehittämispajan 2 pitäminen ajoittui lokakuun 2019 alkuun. Oli tärkeää saada pajan aineisto kasaan ennen kevään 2020 kurssisuunnittelun valmistumista. Päätös pajan pitämisestä ennen kevään kurssien lukkoon lyömistä oli itsestäänselvyys; toki aikataulu meni aika tiukaksi, kun tätä päivää oli hieman aikaistettu. Se vaikutti siihen, miten paljon ideointi- ja kehittämispajan markkinointia ehti tekemään.

Kuva 14. Ideointi- ja kehittämispaja 2 materiaalit.

Paja pidettiin lokakuun 3. 2019 kädentaitojen luokkatilassa, Keravan keskustassa. Tilat ovat keskeisellä paikalla Keravalla ja näin ollen helposti saavutettavissa. Ajankohta oli aamupäivällä, kello 9-11.30. Tämä valinta tehtiin, koska Opiston opettajilla on torstai-aamuihin jätetty varaus mahdollisia kokouksia varten. Se ei ollut paras mahdollinen aika saada kaupunkilaisia paikalle, ja siitä ymmärrettävästi tulikin palautetta pajaan osallistuneilta. Ideointipajaa markkinoitiin mainoksilla Keravan kirjastossa, Opiston tiloissa, Jalotuksen energiapäivillä sekä Facebookissa Opiston ja Jalotuksen seinillä sekä kahdessa Kerava-ryhmässä. Lisäksi tiedotetta jaettiin Opiston opettajan kokouksessa.

Tiedottamisen, sekä organisaation sisällä henkilökunnalle että ulkopuolelle käyttäjille, nousee tärkeäksi tekijäksi yhteiskehittämisen onnistumisen kannalta. Työntekijöille esimerkiksi pajoista tiedotettiin opiston viikkokokouksessa, mutta tein sen todennäköisesti liian myöhään. Vaikka kehittämispajan päiväksi valittiin viikkoon varattu kokousajankohta ei se kuitenkaan saanut eri alojen opettajia liikkeelle, ja valitettavasti myös sairastumiset estivät osallistumisen.

Pajan rakenteen olin suunnitellut siten, että paikalle tullessa osallistujat saavat määritellä näkökulmansa suunnitteluun valitsemalla itselleen sopivan tulokulman: oleva tai tuleva asiakas, Keravan Opiston edustaja tai Kiertotalouskeskuksen edustaja. Valinta tehtiin ottamalla korista sopivan värinen pallo.

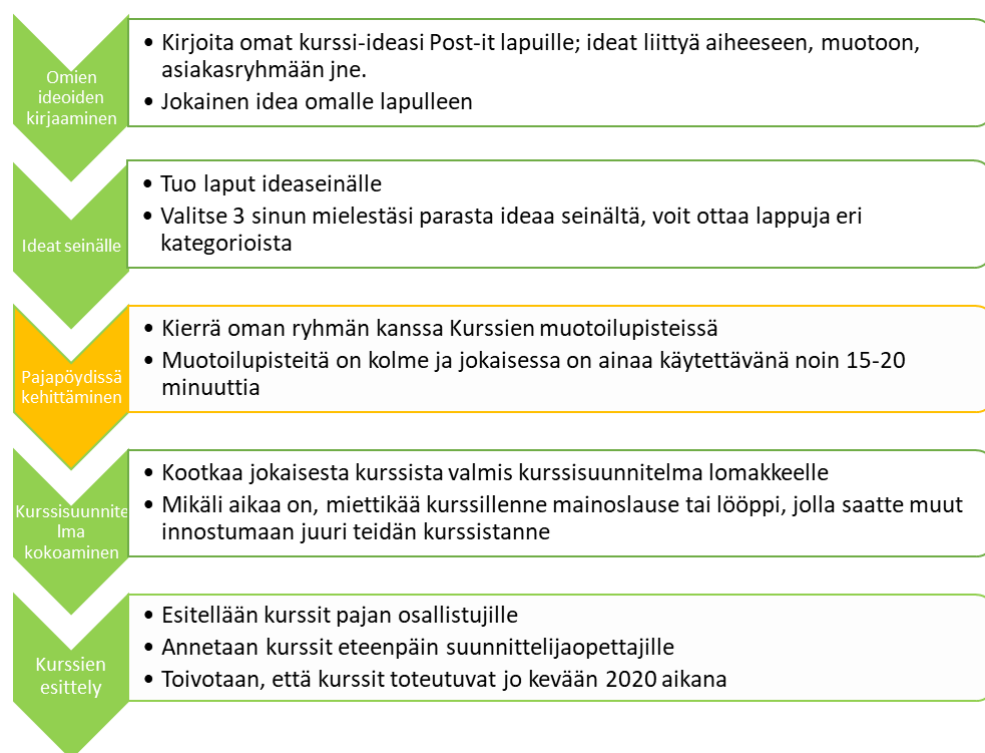

Kuva 15. Ideointi- ja kehittämispaja 2 ensimmäinen tehtävä.

Pajan osallistujatavoitteena oli 12-18 henkilöä

- Opiston asiakkaat 3-4
- Jalotuksen asiakkaat 3-4
- Opiston suunnitteluopettaja 1- 2
- Opiston tuntiopettaja 1-2
- Jalotuksen kurssinvetäjät/jäsenet 1-2
- Jalotuksen toiminnan organisoijat 1-2
- Keravan Opiston / Jalotuksen ”hallinto” 1-2

Pajaan osallistui kaikkiaan kuusi henkilöä. Kolme heistä oli Keravan Opiston edustajia; suunnittelijaopettaja ja kaksi tuntiopettajaa sekä kolme asiakasta. Asiakkaat edustivat eri ikäluokkia: nuori aikuinen, alle keski-ikäinen sekä eläkeläinen. Osallistujien ikähaitari toi hyvin eri näkökulmia kurssi-suunnitteluun.

Kuva 16. Ideointi- ja kehittämispaja 2 rakenne.

Pajassa työskentely sujui pääsääntöisesti suunnitelman mukaan. Osallistujat kirjasivat ensin Post-it lapuille omia ideoitaan kurseista. Seinälle olin koonnut edellisen Ideointipaja 1:sen aineistoa nähtäville. Olin jaotellut ne kolmeen ryhmään, joista yhdessä oli kurssin sisältöön, toisessa kurssin keston ja näkökulmaan ja kolmannessa kurssien asiakasryhmään, liittyviä ideoita. Osallistujat kiersivät aluksi lukemassa aiemmin kirjattuja ideoita, mutta selvästi heillä oli omia ideoita paljon ja he kirjasivat niitä innokkaasti lapuille. Ideat kerättiin seinälle omaksi kokonaisuudekseen.

Olin suunnitellut, että tässä vaiheessa jakaannuttaisiin ryhmiin, joissa olisi jokainen osallistujaryhmä edustettuna. Eli osallistujien oli tarkoitus ryhmittyä pallojen avulla kolmen henkilön joukkoihin, joissa kaikki tahot olivat edustettuina. Osallistajat toivoivat kuitenkin voivansa kaikki keskustella keskenään, ja koska keskustelua oli jo ideoinnin aikana syntynyt ja se tuntui sujuvan, annoin toiveen toteutua.

Pajan etenemisen olin suunnitellut siten, jokainen ryhmä valitsee seinältä 3-5 ideaa. Tämän jälkeen ryhmät kiertäisivät kolmessa pisteessä. Jokaisessa pisteessä tuli kurssi-ideoita miettiä kyseisen pisteen näkökulmasta. Pisteiden näkökulmat olivat samat, mihin olin jaotellut edellisen pajan ideat: kurssin sisältö, kesto/paikka ja asiakasryhmä. Aikaa jokaiseen pisteeseen oli varattu 15-20 minuuttia. Päädyimme ratkaisuun, jossa kaikki viisi, myöhemmin kuusi, osallistujaa muodostivat yhden ryhmän. Keräsin eri pisteiden materiaalit yhteiseen pöytää, jonka ympärille osallistajat kokoonoutuivat sekä kaikkien pisteiden ohjeet. Ajattelin aineiston muistuttavan kaikkia pohtimaan kursseja eri näkökulmista.

Kaikki ryhmässä osallistui hyvin keskusteluun. He esittelivät jokainen omat ideansa ja muut kommentoivat niitä. Paljon avattiin sekä kurssilaisien että opettajien ajatusmaailmaa kurssitoiminnasta. Esiin nousi myös oletuksia ja luuloja, jotka eivät pitäneet paikkaansa sekä yllättäviä huomioita aiemmista kursseista.

Kuva 17. Ryhmissä kurssikohtaisesti pohdittavat osa-alueet.

Keskustelussa nousi esiin myös käyttäjien ikärakenne. Monet kurssit täytyvät seniori-ikäisistä; heille on muodostunut jo rutiini käyttää opistopalveluja. Ja se on heidän tarpeeseen luotua palvelua. Kädentaitojen kursseille osallistunut nuori nainen kuitenkin esitti toiveen, että kurssien

suunnittelussa otettaisi myös nuorempien kaupunkilaisten tarpeet huomi-oon. Hän ei kokenut ongelmaksi osallistumista eri ikäisten kanssa samoille kursseille, mutta koki, että monet nuoret eivät uskalla tulla perinteisille kä-sityökursseille. Markkinoinnissa voisi hänen mielestään korostaa sitä, mi-käli kursseille voivat osallistua aloittelijatkin, ja rohkaista vähemmän koke-musta omaavia ihmisiä mukaan. Hän esitti myös toiveen esimerkiksi cosp-lay-kurssista. Cosplay eli pukuilu, pukeutuminen joksikin esimerkiksi elo-kuva- tai mangahahmoksi, on suosittua tiettyjen ryhmien keskuudessa. Tä-hän harrastukseen kuuluu monesti pukujen valmistaminen itse. Tämän tyyppinen sisältö voisi tuoda nuorempia käyttäjiä kädentaitojen kursseille ja samalla tutustuttaa heitä toimintaan muutenkin.

Kursseja synnytettiin Ideointi- ja kehittämispajassa siis kaksitoista kappa-letta. Niiden sisältö vaihteli kädentaidoista liikkumiseen, ja niitä kehitettiin yksilöille ja pareille, joidenkin pääajatus oli vuoden kiertoön liittyvä ajan-kohtaisuus. Ja monia ideoita jäi vielä siemeniksi myöhempään.

Kehitetyt kurssit ja tapahtumat, esimerkkejä:

Perinnemaalit/Luonnonmaalit

- luento yleisesti perinnemaaleista, mm. punamulta, ja valmistuksesta
- jatkona kurssi tai vaihtoehtoisesti Kartanon Kevättapahtumassa konk-reettista punamullan keittoa
- luento + kurssi

Kierrätyspiste kotiin -luento

- kierrätyspisteen rakentamisen konkreettiset ratkaisut
- kierrätysastiat koteihin / pihoille (erityisesti muovi + tekstiili)
- luento

Antiikkia arvioiden

- asukkaat tuovat antiikkia arvioitavaksi
- keravalaiset ja ympäristökunnat
- 1 x 6 h, Keravan kartano

Koti kuntoon -kurssi

- kohderyhmä nuoret, nuoret aikuiset
- kodin perussiisteys, putsausta perinteisillä aineilla / myrkyttömyys
- myös ruoka, siivous, pienet poratyöt

Verson kasvatusta ravintoon

- herneen, auringonkukan, valkosipulin, vesikrassin yms. versojen kas-vatus ja idätettävät jyvät
- terveyttä omalta ikkunalaudalta pimeinä kuukausinakin
- korvaa tuontivitamiinit lähiruoalla

Loput kurssit liitteenä (Liite 2).

Monet kurseista syntyivät paikkasidonnaisesti; esimerkiksi Keravan kartano ja sen ympäristö, oli usean kurssin suunnittelun lähtökohta. Siihen ryhmä sai vaikutuksia kenties kevättapahtumankin ideoista; kuten Kummitus Kartano -tapahtuma. Myös Antiikkia arvioiden -tapahtuma ajateltiin heti kyseiseen miljööseen, samoin Perinne- ja luonnonmaalit – sopisi kartanon maille. Oli kiva huomata, että ympäristölähtöinen suunnittelu on myös luontevaa. Lisäksi oli hyvä, ettei suunnittelussa jäänyt Kiertotalouskeskuksen osuus huomioimatta, vaikka heiltä ei paikalle pajaan edustajia päässytäkään.

Toisen pajan alussa oli keskittyttävä erityisen tarkkaan osallistujien ohjeistamiseen. Tein pajan kulusta taulun, jonka esittelin aluksi. Tilanne pitää rauhoittaa, jotta kaikki keskittyvät kuuntelemaan ja lisäksi voivat tarvittaessa esittää kysymyksiä liittyen ohjelman kulkuun. Tämän yrittäessä varmistaa laittamalla kaikkiin pöytiin lisäksi kirjallisen ohjelman.

Kurssien ideointi oli nopeaa ja innostunutta Ideointi- ja kehittämispaja 2:ssa. Kun ryhmä oli pieni, ideoinnin aikana syntyi jo hieman keskustelua osallistujien kesken; tietoja vaihdettiin esimerkiksi käytössä olevista tiloista ja esteettömyydestä eri paikoissa. Tässä yhteydessä selvisi myös, ettei kaikilla asiakkailta ole tiedossa, mihin tiloihin on esteetön pääsy. Asiakkaiden keskuudessa on saattanut olla laajemminkin käsitys, ettei käden- taitojen tiloihin pääse kuin portaita pitkin. Kuitenkin rakennuksessa on hissi; ainoastaan pitää ilmoittaa opettajalle etukäteen, että on tarvetta sen käytölle. Tämän kaltaiset huomiot ovat erittäin tärkeitä, koska tällöin henkilökuntakin muistaa kertoa tilojen esteettömyydestä. Ennakoon olin arvioinut, että henkilökunnan läsnäolo pajassa on tärkeää käytännön asioiden tarkistamisen kannalta. Esteettömyys kirjattiin välittömästi muistiin, ja todettiin sen kuuluvan jo markkinointiin, ettei kukaan jää kurssilta pois kuvitellen tilojen olevan tavoittamattomissa liikuntarajoitteiselle.

Keskustelun aikana havaitsin myös sen voiman: ideat jalostuivat keskustelun aikana. Kurssien sisällöt, asiakasryhmät ja kurssien pituudet sekä pito- paikat käsiteltiin hyvin monelta kantilta. Kuuden hengen ryhmässä toki asioiden pyörittäminen vei aikaa enemmän kuin olin suunnitellut; siinä mielessä olisi ollut kuitenkin hyvä pitää alkuperäisestä suunnitelmasta kiinni ja jakaa osallistujat pienempiin ryhmiin. Kaikkien oli silti mahdollisuus kommentoida kurseja, jos ryhmät olisivat esitelleet ”lööppinsä” muille. Pienten ryhmien etu on myös siinä, että hiljaisemmatkin osallistujat tulevat kuulluiksi. Onneksi tässä pajassa kaikki saivat puheenvuoron, eikä tullut vaikutelmaa, että kukaan olisi arkaillut omien kommenttiansa kanssa.

Olin varannut kurssien kehittämisvaiheeseen lomakkeen, jossa jokainen osa-alue oli omassa lokerossaan (Liite 3). Osallistujat innostuivat ensin keskustelemaan kovasti, jokainen vuorollaan esitteli ehdotuksensa, ja kun muilla tuli jatkoajatuksia mieleen, meinasi ylös kirjaaminen unohtua. Tästä asiasta sain huomauttaa useamman kerran. Pidän tärkeänä, että kaikki

kurssi-ideat kirjattiin omalle kehittämislomakkeelle, sillä siitä oli helppo seurata, onko kurssia tarkasteltu ryhmässä kaikilta kanteilta.

Lopulta kuitenkin aikataulullisista syistä annoin myöten siinä, ettei kursseja koottu vielä lopulliseen kurssisuunnittelulomakkeeseen (Liite 4.). Olin muokannut Keravan Opiston virallista kurssisuunnittelulomaketta: karsin siitä joitain osia pois, kuten tuntimäärät ja tilat. Ajattelin, että suunnitteli-jaopettajat voivat miettiä lopullisen muodon omien reunaehtojen mukaan. Suunnittelulomakkeeseen olisi pitkälti tullut samoja asioita kirjattua kuin kehittämislomakkeeseenkin.

Tuulaniemi (2011, s. 187) nostaa hauskasti esiin ideoiden juhlistamisen ja julkaisemisen tärkeyden. Palvelumuotoilulla pyritään eri osaamisalojen ryhmätyöhön, jolloin on luonnollista antaa kaikki esiin nousevat ideat kaikkien kehitettäviksi ja arvioitaviksi. Kehitystyön rikastaminen on juuri sitä, että yksi antaa idean ja toinen tarttuu siihen. Alkuperäinen idea saatetaan ymmärtää oikein tai väärin, sillä ei ole väliä, mikäli lopputuloksena on idean kehittyminen ryhmätyön seurauksena. Ideat on tärkeä saada jakoon ja jatkokkehitykseen. (Tuulaniemi, 2011, s. 187) Pajassa ajattelin, että ryhmät voisivat esitellä toisilleen kehittämänsä kurssit lööppien muodossa.

Keravan Opisto rikkoi uutiskynnyksen syksyllä Rammstein-saksan kurssillaan. Siitä uutisoitiin maan pääuutislähetyksissä, ja jopa Euroopan suurimmassa Der Spiegel lehdessä. Siitä innostuneena ajattelin, että pajassa kehitetyt kurssit esitellään lööppeinä. Jokainen ryhmä keksii mainoslauseen jokaisesta kurssistaan; lööpit ja klikkiotsikot pyrkivät herättämään kiinnostusta ja saamaan henkilön avaamaan itse juttu! Lööppien teko jäi kuitenkin tällä kertaa väliin, koska kaikki olivat samassa keskusteluryhmässä, eikä kurssiehdotuksia enää esitelty lopuksi. En osannut varautua siihen, että kun yhden osallistujan oli lähdeittävä hieman ennen sovittua lopetusajan-kohtaa, tuli muillekin kiire lopettaa. Olisi pitänyt aiemmin ymmärtää ottaa aika kurssien kokoamiseen ja lööppien tekoon. Lööpit olisivat koonneet kurssit ja osallistujille olisi jäänyt jäsentynyt mielikuva pajassa kehitetyistä kursseista.

Kursseja syntyi kaksitoista kappaletta; hyvä määrä kahdessa ja puolessa tunnissa. Mietin, olisiko suurempi osallistujamäärä tuottanut enemmän kursseja? Näin olisi voinut tapahtua, tai näkökulmien lisääntyminen olisi saattanut lisätä keskusteluun käytetyn ajan määrää kurssia kohden. Molemmissa tapauksissa on varmasti puolensa, kuuden hengen pajan kokeneena sain uskoa siihen, että pienelläkin määrällä on mahdollista kyseinen malli toteuttaa ja lopputulos on erittäin hyvä.

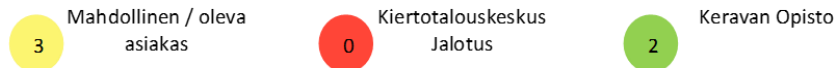
4.3.3 Osallistujien palaute Ideointi- ja kehittämispaja 2

Keräsin palautetta pajaan osallistuneilta kirjallisella kaavakkeella pajan päätyttyä (Liite 4). Tein valmiita väittämiä sekä avoimia kysymyksiä. Pajan loputtua monella oli jo kiire eteenpäin, mutta kaikki antoivat kuitenkin palautteen. Palauteen antajat jakoutuivat edustamaan sekä Keravan Opiston henkilökunnan näkökulmaa.

Vastausten perusteella osallistujat pitivät pajaa mielenkiintoisena ja tunsivat olonsa tervetulleiksi. Kuvan 18. perusteella on nähtävissä lievää hajontaa ennako-odotusten kohdalla sekä onnistumisessa omien ideoiden jalostamisessa kursseiksi. Yhteistyö pajassa oli kaikkien mielestä hedelmällistä ja osallistujat kokivat saaneensa uutta näkökulmaa kurssisuunnitteluun. Avoimissa vastauksissa osallistujat kommentoivat Ideointi- ja kehittämispajan hyödyllisyyttä heille sekä pajan kehittämideoita.

Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen kurssien IDEOINTIPAJA 3.10.2019

1. Mitä ryhmää suunnittelussa edustit?

2. Arvioi seuraavia asioita.

	☹️ Täysin eri mieltä	😊 Jokseenkin eri mieltä	😊 Jokseenkin samaa mieltä	☺️ Täysin samaa mieltä
Tunsin itseni tervetulleeksi tapahtumaan				5
Pajan sisältö oli mielenkiintoinen				5
Ideapaja vastasi ennako-odotuksiani		1	1	3
Sain jalostettua omat ideani kursseiksi			2	3
Yhteistyö pajassa oli hedelmällistä			1	4
Osallistun uudelleen kurssien ideointiin				5
Sain tapahtumassa uutta näkökulmaa Opiston kurssisuunnitteluun				5

Kuva 18. Lomakkeen ensimmäiset valintatehtävät ja vastausmäärät.

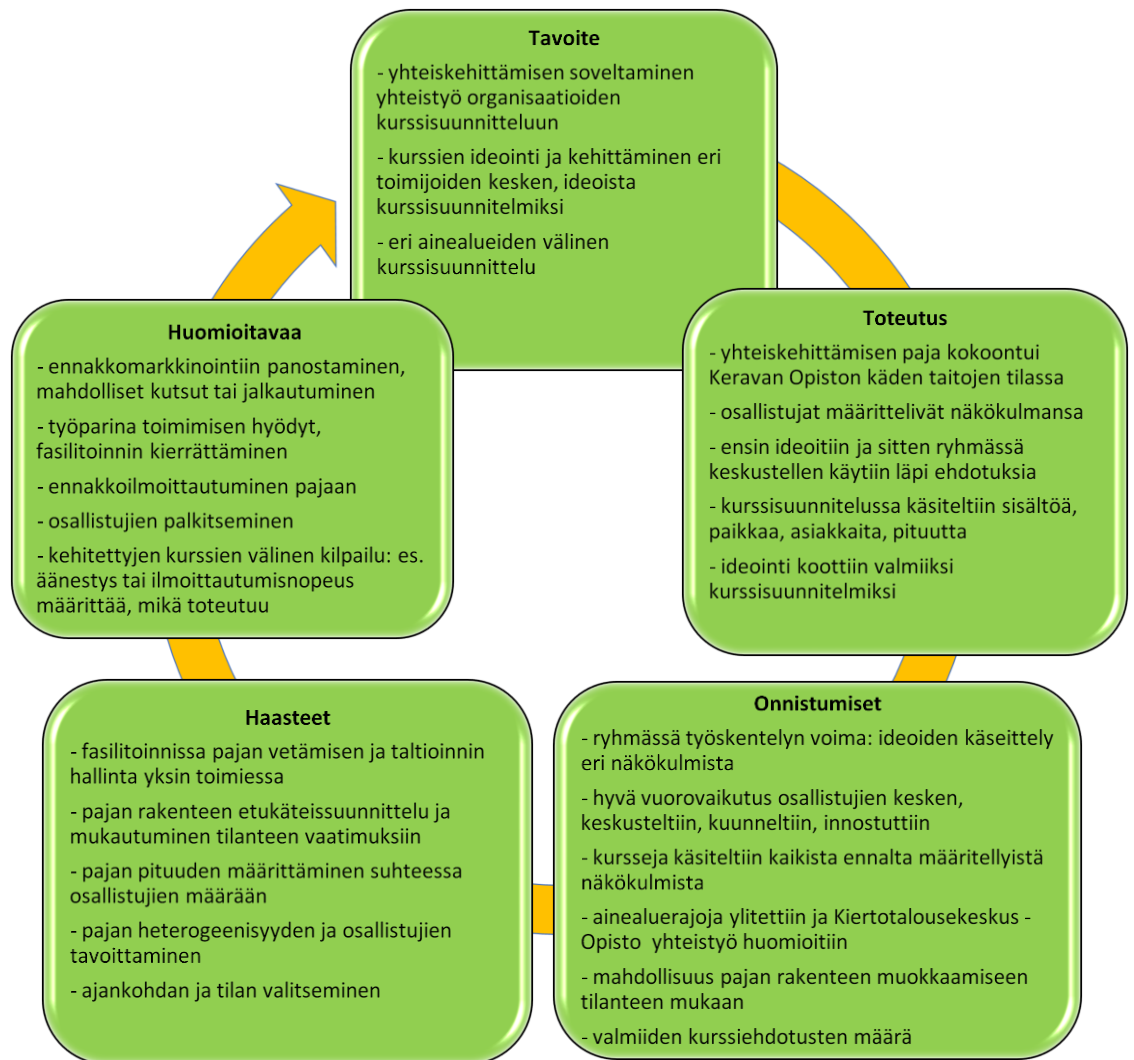
Avoimista kysymyksistä ensimmäinen käsitteli osallistujien kokemusta Ideointi- ja kehittämispajan hyödyistä heille. Ryhmässä työskentely oli useammalle osallistujalle positiivinen kokemus; erityisesti keskustelu ja muiden ehdotusten kuuleminen. Suunnittelu ja oman äänen kuulluksi saaminen olivat myös palkitsevia tekijöitä. Yhteissuunnittelun avulla koettiin myös kurssien toimivuuden paranevan. Uudet ideat olivat myös tervetulleita. Myös kolmannen avoimen kysymyksen vapaa sana -osuus innoitti

osallistujia positiiviseen palautteeseen: yhteisöllisyys ja yhteissuunnittelu on hyvä pohja jatkossa, tällaista paja toimintaa toivottiin jatkossakin ja osallistuminen koettiin mielenkiintoiseksi.

Toisessa avoimista kysymyksistä osallistujat saivat esittää kehittämissajatuksia Ideointipajaan. Kahdessa vastauksessa kiinnitettiin huomiota markkinoinnin parantamiseen sekä pajan pitämisen ajankohtaa kritisoitiin: niitä parantamalla olisi todennäköisesti mahdollisuus saada pajaan osallistujajoukko sekä määrällisesti suuremmaksi että paremmin eri aloja edustavaksi. Yksi vastaajista piti pajan rakennetta toimivana ja hyvin sujuvana tällaisena, toinen kiinnitti huomiota taltioinnin parantamiseen. Myös pajan pituutta toivottiin jatkettavan sekä kokoontumisen vaiheistamista: ensin kurssi-ideat ja sitten toteutusideat.

Palautteen tulokset olivat kannustavia ja rakentavia. Oli ilo huomata, että tunnelma, joka jo paikalla välittyi, heijastui myös palautteen vastauksiin. Yhteiskehittäminen toteutui pienessä ryhmässä hyvin ja kaikki saivat äänensä kuuluviin. Vastauksissa toki tuli esiin kohta, jossa kaikkien omat ideat eivät välttämättä toteutuneet, mutta sen takaaminen pajassa on haastavaa. Yhteiskehittämisen voima on selkeästi avoimessa keskustelussa ja ajatusten vaihtamisessa. Yksittäinen idea voimistuu tai antaa sykäyksen kokonaan uuden suunnan löytymiselle kurssisuunnittelussa. Kokeneenkin kurssisuunnittelijan palaute oli innostunutta ja positiivista; eri näkökulmien saaminen keskusteluun on todellinen voimavara ja uusia näkökulmia tuova voima.

Ideointi- ja kehittämispajan ajankohtaan on todellakin kiinnitettävä huomiota jatkossa. Sen sijoittaminen sekä Opiston että Kiertotalouskeskuksen aikatauluun pysyväksi osaksi suunnittelua on toivottavaa. Kurssisuunnittelun yhteinen vuosikello olisi oivallinen ratkaisu. On helpompi miettiä pajan pitämisen ajankohtaa, kun tietää jo etukäteen, mitkä ajankohdat ovat organisaatioille sopivat. Tällöin on mahdollista suunnitella pajan pitäminen ajankohtaan, milloin tavoitetaan parhaiten kyseiseen pajaan haluttu asiakasryhmä. Tavoiteltavaa on, että paikalle saadaan mahdollisimman heterogeeninen ja monipuolinen osallistujajoukko: mitä laajempi otanta erilaisia ihmisiä sen parempi lopputulos todennäköisesti aikaansaadaan.

Kuva 19. Ideointi- ja kehittämisspaja 2 yhteenveto.

4.4 Yhteenveto tiedonhankinnasta

Luovat menetelmät voivat kurssisuunnittelua mielestäni käyttäjälähtöiseen suuntaan. Koivisto (2019, s. 48) vertaa palvelumuotoilun kehittämistä perinteiseen kehittämistoimintaan, joka organisaatio- tai asiantuntijalähtöistä. Siinä asiakaslähtöisyys jää heikoksi, vaikka aikomuksena onkin ratkaisujen kehittäminen asiakkaiden tarpeisiin. Palvelumuotoilun kehittämisen asettaa palvelunkäyttäjän aktiiviseksi osallistujaksi ja kehittämisen lähtökohdaksi. Perinteisen kehittämisen vaiheet ovat olettaminen, ratkaiseminen, tarjoaminen ja palvelumuotoilun vaiheet ovat ymmärtäminen, osallistaminen ja yhteensovittaminen. (Koivisto, 2019, s. 48) Tämä

ero konkretisoitui minulle, kun vertaan omalta kohdaltani kurssisuunnitelua tuntiopettajana aiemmin ja yhteiskehittämisen menetelmien hyödyntämisen jälkeen.

Opinnäytetyöprosessi oli monella tavalla opettavainen; asiakasymmärryksen lisääminen muotoiluluotaimella oli minulle uusi kokeilu, ja ehdottomasti aion käyttää sitä jatkossakin kurssipalautteen tukena. Sen voi muokata eri tilanteisiin sopivaksi ja siitä saatu palaute on laajempaa kuin yksittäinen kysely. Luotaimen lisäksi olin erittäin tyytyväinen pajoihin, joita pidin kaksi kappaletta. Koin ehdottomana vahvuutenani vuorovaikutustilanteet ihmisten kanssa, ja erityisesti innostuin ideointi- ja kehittämispajojen suunnittelusta.

Ideointipaja 1 ja Ideointi- ja kehittämispaja 2 antoivat minulle valtavan määrän itseluottamusta vastaavanlaisten pajojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Olin hyvin epävarma huomattuani, että olen yksin pajojen suunnittelun kanssa. Siinä tilanteessa olisin kaivannut mahdollisuutta keskustella ”kollegoiden” kanssa, mutta kun sillä hetkellä en ollut sen tyypisessä ympäristössä työssä, hyödynsin omaa opinnäytetyöryhmään ja sain sieltä tukea pajojen suunnittelussa. Useamman kerran esittelin opinnäytetyöryhmäläisilleni vaihtoehtoisia malleja, miten olin ajatellut toimia pajojen suhteen ja heidän kanssaan keskustellessa sain vahvistusta suunnitelmilleni. Pääsin ryhmän avulla eteenpäin useammasta tilanteesta, jolloin oma ulkopuolisuuden tunne teki minut epävarmaksi.

Erytisen hyvältä näiden epäröintihetkien jälkeen tuntuivatkin onnistuneet pajatoiminnat. Pidin suunnattomasti Kiertotalouskeskuksen kevätpäivässä Ideointipajan pitämisestä ja ihmisten kanssa keskustelusta. Muutaman tunnin aikana sain mittavan määrän aineistoa; palautetta, toiveita ja ajatuksia kurseista. Jalkautuminen ihmisten pariin on ehdottoman tärkeä mahdollisuus kuulla, mitä kentällä ajatellaan ja millaiselle toiminnalle on kysyntää. Ideointipajan aineisto oli lisäksi kerätty hyvin heterogeeniseltä ryhmältä kaupunkilaisia: eri ikäisiä, eri sukupuolta, eri toimialojen edustajia, eri elämäntilanteessa olevien ihmisten näkökulmia. Lisäksi esillä olleet ideat poikivat uusia ideoita ja niiden äänestäminen sai myös aktivoitumaan henkilöt, joilla ei ollut omaa ideaa seinälle kirjattavaksi. Oikein valittu tapahtuma Ideointipajan pitämiseen antaa valtavan aineiston kurssisuunnitteluun.

Voin kuvitella, että toistuvana tapahtumana, esimerkiksi kaksi kertaa vuodessa, toistettavalla Ideointipajalla on mahdollisuus tavoittaa suuri määrä erilaisia ihmisiä. Toistuvuudella ja pidemmän tähtäimen suunnittelulla on mahdollista fokusoida tavoitettavien ideoijien taustat halutulla tavalla: joku kerta voidaan kohdistaa tavoite kurseilla esiintyviin vähemmistöryhmiin ja viedä paja paikkaan, jossa heitä kohtaa.

Ideointi- ja kehittämispaja 2. saavutti pienen määrän osallistujia, mutta sekin osoitti, että ryhmätyössä on voimaa. Ajatusten vaihtaminen ja toisen

asemaan asettuminen antaa perspektiiviä suunnitteluun. Pajojen pitäminen tulee olla selkeä rakenteinen, jotta vetäjälle jää mahdollisuus järjestelyjen rinnalla tilanteiden seuraamiseen ja asioiden kirjaamiseen. Tällöin on iso etu, jos paja toteutetaan työparina tai pienellä ryhmällä. Pajassa ryhmänä toimiessa roolien jakaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta toiminata etenee johdonmukaisesti ja selkeästi. Toki pitää olla myös herkkänä aistiin tunnelmia ja käyttää luovuutta, mikäli ennakkosuunnitelmasta on hieman joustettava ryhmän toimivuuden takia. Omassa toiminnassani verkostoituminen aikaisemmassa vaiheessa yhteistyötahojen kanssa olisi voinut auttaa löytämään henkilökunnasta yhteistyöstä kiinnostuneita henkilöitä pajan suunnitteluun ja vetämiseen. Se olisi auttanut itse toiminnan pyörittämisessä ja olisin saanut oman kokemuksen lisäksi itse palautetta fasilitoinnista toiselta mukana olleelta. Ehdottomasti markkinoisin tällaista mahdollisuutta aiemmin ja ponnekkaammin uuden pajan suunnittelu vaiheessa.

Ideointipaja materiaaleista tulisi tehdä mukaan otettavia ja erilaisille ryhmille helposti muokattavia. Myös tila, jossa paja pidetään, vaihtelee. Soveltaminen ja hyvä tilannetaju tulevat olemaan pajan vetäjälle tärkeitä ominaisuuksia. Vetäjällä tulee olla myös ymmärrystä Opiston ja Kiertotalouskeskuksen asettamasta viitekehyksestä, jossa toimitaan. Tavoitteena on soveltaa pajan materiaalia joko ideointiin tai ideoiden kehittämiseen valmiiksi kursseiksi.

Kurssisuunnittelun yhteiskehittämisen pajaa valmistellessa tulee kokemukseni mukaan huomioida:

1. Asiakasryhmä tai ryhmät, mitä tavoitellaan
2. Paikka tai tapahtuma, missä pidetään
3. Työpari tai -ryhmä, jotka fasilitoivat
4. Menetelmät ja rakenne, jota pajassa käytetään
5. Tarvikkeet, mitä toimintaan tarvitaan
6. Markkinointi ja viestintä, jotta tavoitetaan osallistujia

5 YHTEISKEHITTÄMISEN TOIMINTAMALLIT KURSSISUUNNITTELUUN

Kohtaaminen nousee molemmissa pajoissa keskeiseksi asiaksi. Kevään ensimmäisessä Ideointipajassa muutamat tapahtumaan osallistujat aloittivat sanomalla, että ei heillä ole mitään ideoita; kuitenkin esillä olevat ehdotukset ja hetken keskustelu saattoi nostaa esiin montakin ideaa. Joillain oli heti selkeä ajatus, jonka halusi kirjata ylös. Toisaalta ideoiden esillä pitäminen antoi kaikille mahdollisuuden kannattaa jotain itselleen mieluisaa vaihtoehtoa. Keskustelu ihmisten kanssa toi esiin hyviä näkökulmia kurssisuunnitteluun; joskus joutui toteamaan ääneen, että ajatus on ylös kirjaamisen arvoinen, henkilö itse ei välttämättä ymmärtänyt kommenttinsa tärkeyttä.

Luovien menetelmien avulla sain luotua innostavat pajat, jossa osallistujat uskalsivat heittäytyä suunnitteluun. Pajapäivän kurssisuunnittelun tuloksia tarkasteltiin osittain heti, ja myöhemmin kurssisuunnittelun eri vaiheissa. Osallistujien palauteen kerääminen käytetyistä menetelmistä tapahtui heti päivän päätteeksi. Pajapäivän analysointi perustuu sekä osallistujien palautteeseen että omiin kokemuksiin; tätä aineistoa käytän toimintamallin suunnittelun pohjana. Toimintamallissa pyrin huomioimaan osallistujien kokemukset, omat havainnoinnit sekä henkilöstöltä kerätyn palautteen.

5.1 Palaute henkilöstöltä

Esittelin keräämäni aineiston Keravan Opiston suunnittelusta vastaavalle henkilökunnalle ja kahdelle Kiertotalouskeskuksen edustajalle 11.3.2020. Kerroin, miten kehittämistyöni oli edennyt elokuusta 2018. Esittelin luotainmenetelmän, Ideointipajassa 1 sekä Ideointi- ja kehittämispajassa 2 keräämäni aineiston. Kokemusten jakaminen suunnittelussa mukana oleville henkilöille oli tärkeää ja erityisesti heiltä saamani palaute. Lisäarvoa kohtaamiselle antoi mielestäni se, että näiden organisaatioiden välinen vuorovaikutus konkreettisesti isolla joukolla tapahtui tällöin. Yhteinen kurssisuunnittelu oli käytännössä tapahtunut vasta pääsääntöisesti kädentaitojen kurssien suunnittelussa. Myös muutama muu ainealue oli ollut yhteyksissä Kiertotalouskeskuksen edustajiin kursseista ja joitain yhteistyökuvioita oli syntynytkin. Muotoiluajattelun pohjalta tehtävä tutkimisen ja kokeilemisen prosessi on samalla ajatuksellista työskentelyä sekä sen ulkoistamista eri tavoin; kyseessä on uusien konseptien vuorovaikutteisten ratkaisujen yhdistelmiä ja siihen liittyy osallistujia eri organisaatioista (Kälviäinen, 2014, s. 37).

Tapaamisessa keskustelu kääntyi usein koskemaan konkreettisia toimintatapoja ja selvästi käytännön toimintatavat hakevat vielä muotoaan. Kierto-talouskeskuksen organisaatiomallin uudelleen jäsentäminen on aiheuttanut epäselvyyttä työnjaosta. Monelle oli epäselvää, kenen kanssa toimia tietyissä asioissa: konkreettisia asioita on tilojen aukioloajat; kuka hoitaa ovien avaamisen? Lisäksi yhteistyön haasteina koettiin markkinoinnin ja viestinnän omat kanavat sekä kurssien vähäinen osallistujamäärä ja sen myötä kurssien peruuntuminen. Osa haasteista tuntui läheisiltä ja toivon, että ratkaisuja on mahdollista löytää osaan niistä yhteiskehittämisen kautta.

Keskustelun aikana sain palautetta myös omista yhteiskehittämisen kokeiluistani. Keskustelimme esimerkiksi siitä, millaisella kokoonpanolla Kehittämispajaa on järkevä toteuttaa. Kokemuksen mukaan laaja otanta eri tekijöitä antaa eniten näkökulmia suunnitteluun, mutta herättää myös ajatuksen siitä, milloin parhaan mahdollisen kurssitarjonnan kehittämisen ohitse saattaa ajaa oma etu ja halu omien toiveiden toteuttamisen eteenpäin vieminen. On tietenkin ymmärrettävää, että esimerkiksi yrittäjä tai Jalotuksen osuuskunnan jäsen ja Opiston tuntiopettaja toivovat ”omien” kurssien toteutuvan suunnitelmassa. Kuitenkin olisi tärkeää saada Kehittämispajassa mahdollisimman pitkään vaalia monimuotoisuutta; pitää erilaisten ja uusien kurssivaihtoehtojen ja -ehdotusten määrä suurena. Kaikkien toimijoiden mukana olo on erittäin tärkeää, kun tavoitellaan esimerkiksi yhteisopettajuusmahdollisuutta kursseilla tai kenties mahdollista jatkokurssia, jossa tuotteen valmistaminen jakautuu eri opettajien taitoalueille. Mielestäni juuri uusien kurssimuotojen kehittäminen on yksi tärkeä tavoite kurssisisältöjen pohtimisen rinnalla. Kurssien toteutustavat voivat kehittyä erityisesti yhteissuunnittelun kautta; erilaisten kokeilujen mukaan ottaminen joka kerta olisi toivottavaa ja tavoitteena voisi olla vaikka joka kerta ottaa yksi uuden muotoinen kurssi kokeiluun ja kirjata käytännön kokemuksia kokeilusta.

Keskustelussa henkilöstön kanssa käsiteltiin myös asiakasryhmiä. Yhteiskehittämisen pajassa on mahdollisuus koota osallistajat asiakasryhmittäin. Jos tavoitteena on kehittää tietyille ryhmälle suunnattuja kursseja tai tapahtumia, pajan voi viedä paikkaan, jossa kyseiseen ryhmään kuuluvia henkilöitä liikkuu. Tai on mahdollista kutsua henkilökohtaisesti osallistujia pajaan. Henkilökunta koki yhteistyön tuovan uusia asiakkaita, mahdollisesti nuorempia ja valveutuneita, kurssitoiminnan pariin. Myös ajatus tiettyjen kurssien vakiinnuttamisesta kurssikalenteriin tuo mahdollisesti uusia asiakkaita. Erityisesti yhteiskehittämisellä olisi mahdollista saada näiden uusien ja usein nuorten ääni kuuluviin, ja saada heidät kehittämään oman kiinnostuksensa mukaisia kursseja. Nämä kurssit todennäköisesti herättäisivät mielenkiinnon myös muissa ikäryhmään kuuluvissa sekä samoja arvoja jakavissa henkilöissä. Tämän uskottiin myös tuovan lisää asiakkaita ”viidakkorummun” kautta, kun sana kiertää kyseisissä piireissä.

Palautteessa käsiteltiin myös Kiertotalouskeskuksen sijaintia Keravan kartanon miljöössä. Sen hyödyntämistä yhteistoiminnallisten pajojen pitämisessä ja ihmisten kohtaamisessa, pidettiin hyvänä. Myös kurssipaikkana se koettiin hyväksi ympäristöksi sinne sopiville kursseille sekä toistuville tapahtumille.

5.2 Kehittämisen tuloksena toimintamalli

Kehittämisen omat kokemukset, osallistujilta saatu palaute sekä Keravan Opiston henkilökunnan ja Kiertotalouskeskuksen edustajien palaute ovat toimintamallin suunnittelun lähtökohtia. Näiden osatekijöiden huomioiminen auttaa huomioimaan eri näkökulmia toimintamallin muotoilussa. Toimintamallin testaaminen jää tulevaisuudessa organisaatioiden toteutettavaksi, ja toivottavasti vielä eteenpäin kehitettäväksi. Mitään stabiilia toimintamallia ei ole tarkoituskaan tehdä, vaan malli on muokattavissa aina paremmaksi kokemuksen perusteella.

Kehittämistyöprosessin ajan olen säännöllisin väliajoin raportoinut yhteistyötahoilleni työni vaiheista. Jokaisen menetelmän jälkeen olen kirjoittanut raportin vaiheen toteutuksesta ja tuloksista. Olen halunnut jakaa heti kokemukset ja tuotokset, joilla voi olla käyttöä välitöntä kurssisuunnittelussa. Jakaminen on ollut osa raportointia, mutta samalla se on ollut myös oma tarve jakaa sitä onnistumisen tunnetta ja intoa, mitä ihmisten kohtaaminen on tuottanut.

Kehittämistyön eteenpäin vievät ja kuvaavat julkaisut ovat keskeinen osa sen tutkimuksellisuutta. Ensisijaisina lukijoina ovat nimenomaan käytännön yhteisöt, jotka voivat oppia hankkeen kokemuksista. (Ojasalo; Moilanen; & Ritalahti, 2015, s. 46) Sekä oma opinnäytetyöpäiväkirja, että eri vaiheiden raportit auttavat myös jäsentämään omia ajatuksia ja itse loppuraportin kokoamisessa.

Kohtaamiset käyttäjien kanssa olivat erittäin innostavia tapahtumia, jotka tuottivat kurssiajatuksia paljon. Toteutuneiden kurssien määrä on kuitenkin pieni. Suunnittelijaopettajien osallistuminen kehittämispajaan olisi jatkossa tärkeää. Pajassa on mahdollista kommentoida heti, esimerkiksi jos jotain ideaa on jo kokeiltu eikä se ole toiminut, tai auttaa kehittämään suunnitelmaa sellaiseen muotoon, minkä voisi ennustaa oman alan käyttäjiä kiinnostavan. Myös mukanaolo sitouttaa vaikuttamaan pystyviä ihmisiä, ja saattaisi innostaa kokeilemaan jotakin uutta kehitettyä ohjelmaan, vaikka pienimuotoisesti.

Organisaatioiden välinen yhteistyö on myös vasta kehittymässä. Keravan Opistolla on jo perinteet omassa kurssisuunnittelussa, mutta Kiertotalouskeskus etsii vielä toimintamalliaan. Kiertotalouskeskus ja Jalotus -yhteisö ovat määrittelemässä vasta organisaatorakennettaan ja heidän välinen

toimintakulttuuri osuuskuntana on kehitteillä. Aiemmin toiminnan aloittamiseen palkattuina olleet henkilöt kehittävät toimintaa siten, että osuuskunnan jäsenet ottavat perustoimintojen pyörittämisen mahdollisimman suurelta osalta vastuulleen. Tämän ollessa vielä kehitteillä, on selvää, ettei yhteistyö Opiston kanssa ole vielä löytänyt pysyviä malleja.

Oli hienoa huomata, että oma työni on vastaamassa osaltaan juuri tähän tarpeeseen. Yhteinen palaverimme toimintamalliehdotukseni parissa to molempien tahojen edustajat yhteen ja keskustelu yhteisestä kurssisuunnittelusta otti jälleen yhden askeleen samaan suuntaan. Ilokseni molemmat tahot esittivät omia näkemyksiään asioista, jotka kaipasivat vielä selventämistä ja eri toimintatapoja selvennettiin puolin ja toisin. Selvästi koettiin myös tarpeelliseksi tapaamisen sopiminen Keravan Kartanon tiloihin, jolloin kaikkien ainealueiden edustajat pääsevät tutustumaan tiloihin sekä kuulemaan Kiertotalouskeskuksen toiminnasta ja käytännöistä.

5.3 Toimintamallin käyttöönotto kahdessa eri vaiheessa

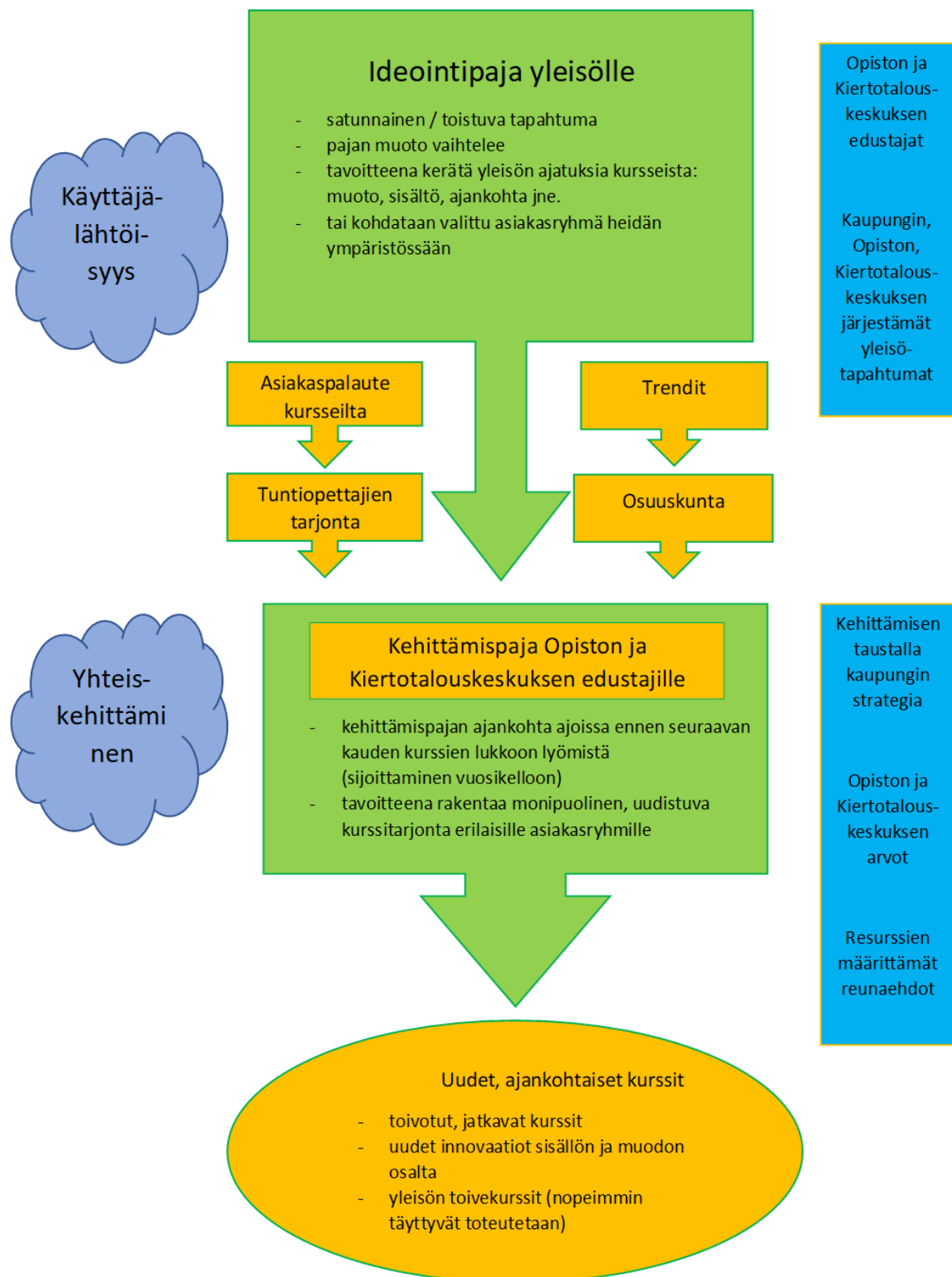
Kokemukseni pajojen pitämisestä ja palaute henkilöstöltä sekä organisaatioiden välisen yhteistyön tila saivat minut pohtimaan toimintamallin käyttöönottoa kahdessa vaiheessa. Koin, että yhteistyön ollessa näin alussa olisi parempi, että yhteistyön vakiintumiselle henkilöstöjen kesken annetaan ensin oma aika ja vasta toisessa vaiheessa otetaan Kehittämispajaan mukaan enemmän ulkopuolisia toimijoita. Molempien organisaatioiden edustajien ollessa paikalla havaitsin, että oli vielä paljon avoimia asioita, joissa yhteisen linjan löytyminen on tärkeää saumattoman yhteistyön kehittymisen kannalta. On tärkeää, että eri tekijät saavat toimintatavoista todellista tietoa asianosaisilta ja tällöin erilaisia oletuksilta ja väärinymmärryksiltä vältytään. Myös Tuulaniemi (2011, s. 117) korostaa, että yhteiskehittämisen tiedon keräämis- ja analysointivaiheessa pyritään keräämään mahdollisimman laaja-alainen näkemys eri toimijoilta. Kuitenkin päätöksenteko keskittyy toiminnan suunnittelusta vastaaville henkilöille; heillä on palvelumuotoiluprosessin kautta käytettävissään laaja-alainen näkemys, jolloin heidän on mahdollista valita palvelulle määriteltujen tavoitteiden mukaisiin valintoihin sopivat elementit edelleen kehitettäväksi.

Molemmat toimintamallini lähtevät samasta lähtökohdasta liikkeelle. Yhteiskehittämisen aloittaminen organisaatioiden eri toimijoiden kesken on Toimintamalli 1 ydin. Kuten kuvasta 20. nähdään, yhteiskehittäminen tapahtuu Opiston henkilökunnan ja Kiertotalouskeskuksen edustajien keskuudessa. Kiertotalouskeskuksen edustajat ovat mahdollisesti Jalotusosuuskunnan toimijoita. Toimintamalli 1:sen Kehittämispajassa huomioidaan myös käyttäjä; tämä on mahdollistettu pitämällä ennakkoon Ideointipaja yleisölle. Paja voidaan pitää säännöllisesti toistuvan tapahtuman yhteydessä tai tiettyä asiakaskuntaa tavoittelevana jalkautumisena. Ideointipajan ehdotukset ja äänestys voivat olla virittämässä ajatuksia

organisaatioiden edustajien kohtaamisessa, tai niitä voidaan ottaa konkreettisiksi kehittämisen kohteiksi.

Kehittämispajan aineistoa voidaan myös kartuttaa huomioimalla Keravan Opiston asiakaspalautteet sekä Kierotalouskeskukseen esitetyt toiveet. Myös tuntiopettajien tarjoamat kurssiehdotukset sekä Jalotuksen osuuskunnan tarjonta ja vallitsevat trendit ovat hyvä pohja tulevien kurssien kehittämiseksi. Kehittämispajan tavoitteena on nämä eri tahot ja toiveet huomioiden rakentaa monipuolinen ja uudistuva kurssitarjonta erilaisille asiakasryhmille.

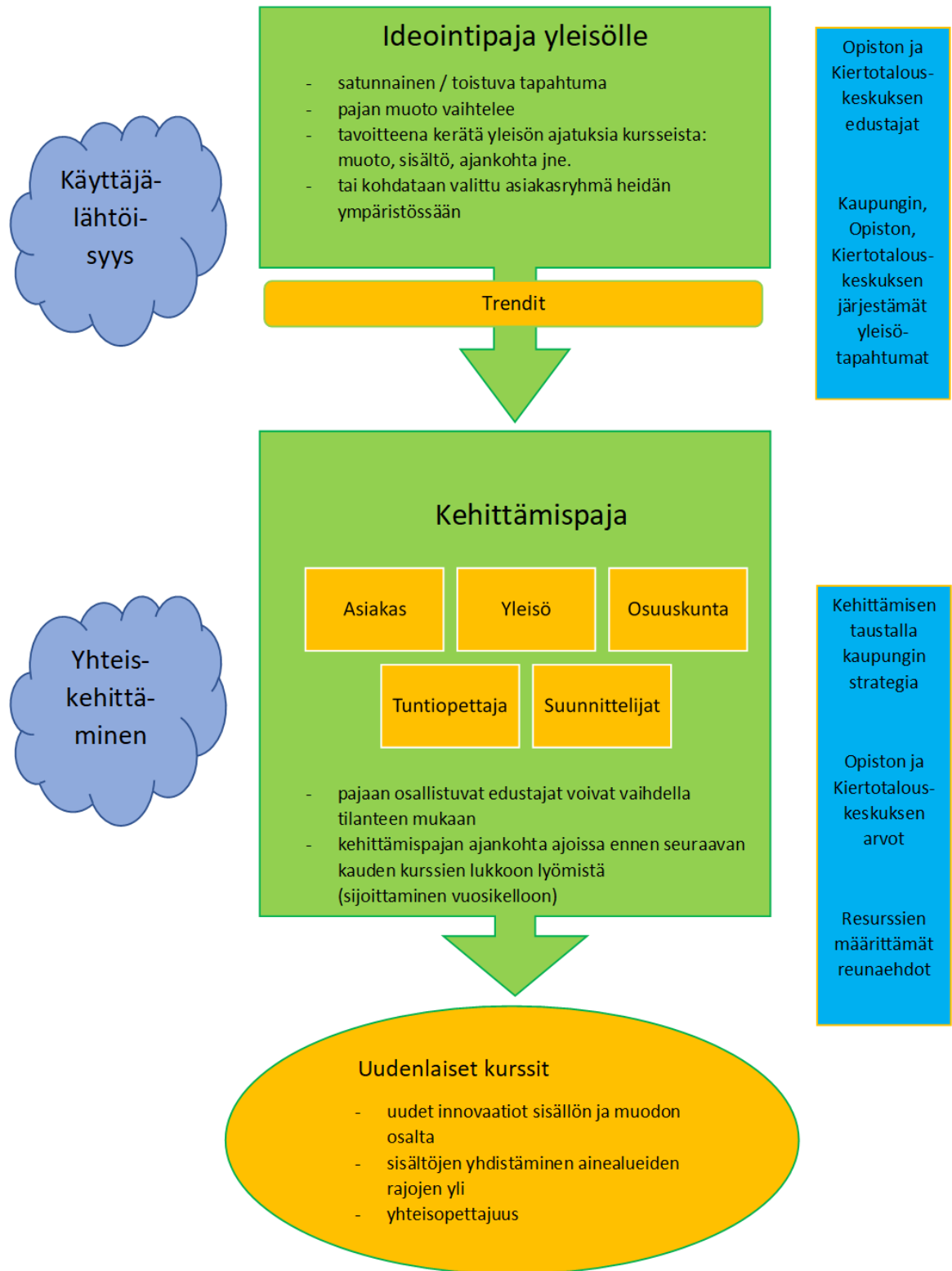
Eri asiakasryhmien huomioiminen voi olla myös lähtökohta kurssisuunnittelussa. Tarjonnan muokkaaminen mahdollisimman laajan kentän toiveita vastaavaksi on aina haaste, mutta kaikkien ryhmien tavoittaminen muokkaa ryhmistä monipuolisia. Eri asiakasryhmien sekoittuminen kursseilla on antoisaa niin opettajan kuin osallistujankin näkökulmasta. Erilaiset kokemukset kurssiaiheesta ovat aina tervetulleita; keskustelut rakentuvat monesti kokemusten ja ajatusten vaihtoon osallistujien kesken.

Kuva 20. Toimintamalli 1.

Kuvassa 21. olevassa Toimintamalli 2:ssa yhteiskehittämiseen on mahdollista ottaa mukaan jo eri toimijoita. Toimijoiden määrää pajassa voidaan vaihdella kurssisuunnittelulle asetettujen tavoitteiden mukaan. Jollakin kerralla voidaan tavoitella erityisesti kurssisuunnitteluun tuntiopettajien näkökulmaa, ja ottaa heitä iso joukko mukaan suunnitteluun. Tällöin voidaan esimerkiksi panostaa erityisesti kurssimuotojen ja toteutustapojen kehittämiseen. Yhteiskehittäminen eri toimijoiden kanssa synnyttää uusia tapoja yhdistellä kurseja ja sisältöjä, kehittää jatkokursseja ja yhteisopettajuutta. Erilaisten digitaalisten alustojen haltuun ottaminen on ottanut keväällä 2020 erityisen loikan, ja sen kehityksen tukeminen on jatkossa erittäin tärkeää. Eri ryhmien huomioiminen Kehittämispajoissa tarpeen mukaan on mahdollista ja kurssisuunnittelun tavoitteiden määrittelemisen on tärkeää ennen tätä. Eri asiakasryhmien tavoittelemisen ja vähemmistönä esiintyvien ryhmien lisääminen asiakaskuntaan vaatii tulevaisuusstrategian huomioimista; tavoitteet voidaan ottaa huomioon myös kutsuamalla eri toimijoita kehittämispajoihin. Kehittämispajojen määrä vuodessa ja mukaan kutsuttavat toimijat on hyvä sisällyttää pidempiaikaiseen suunnitelmaan kurssisuunnittelun tavoitteista.

Toimintamalli 2 mahdollistaa yhteiskehittämisen viemisen kaikkien toimintaan vaikuttavien tahojen keskuuteen. Sen määrittelemisen, kenelle kehittämispaja kulloinkin suunnataan, vaatii etukäteissuunnittelua. Pajan pitopaikka ja sen toiminnan organisointi riippuu osallistujien määrästä. Myös paikka voi vaihdella; toiminta voidaan viedä esimerkiksi sinne, missä tavoitetaan pajaan osallistujat parhaiten. On mahdollista pitää kehittämispaja pienenä, jolloin osallistujien määrää hallitaan kohdennetuilla kutsuilla tai osallistujamäärää voidaan kasvattaa suureksikin järjestämällä avoin kehittämispaja, jota markkinoidaan suurelle yleisölle. Suurempaa tapahtumaa järjestettäessä on harkittava ennakoilmoittautumista, jotta paikka ja tarvikkeet voidaan mitoittaa tarpeen mukaan. Molempien toimintamallien tavoitteena on eri asiakasryhmiä palveleva, monipuolinen ja uudistuva kurssitarjonta.

Kuva 21. Toimintamalli 2.

5.4 Käyttöönoton pohdinta - vuosikello?

Toimintamallissa on paljon eri toimijoita. Tämän joukon hyödyntäminen yhteiskehittämisen pajojen pitämisessä on tulevaisuudessa olennaista. Ideointi ja kehittämispajan muodot voivat vaihdella, jokainen fasilitaattori voi muokata sen mieleisempään. Pajan pitäminen työparina olisi toimivaa; yhdessä suunnittelu ja toteuttaminen on antoisaa yksin puurtamiseen verrattuna. Lisäksi on mahdollista ottaa mukaan muita kuin vakituista henkilökuntaa, työparihan voi tulla vaikka Kiertotalouskeskuksesta tai tuntiopettajista. Keskinäinen yhteistyö antaa varmasti paljon kokemusta ja tietoa toisen toimintaympäristöstä samalla, kun pajan toiminnot suoritetaan. Myös heterogeeninen otanta kurssisuunnittelua tekevästä tahoista pajassa antaa yleisölle laajaa informaatiota molempien organisaatioiden toiminnasta.

Pajoja on mahdollista pitää, tasaisin väliajoin, tarpeeksi aikaisin ennen puolivuositista kurssien ”lukkoon lyömistä”. Erilaisten tapahtumien yhteydessä on kuitenkin mahdollisuus kohdata ihmisiä ja olisi sääli heittää hukkaan nämä tilaisuudet. Sekä Opistolla että Kiertotalouskeskuksella on vakiintuneita tapahtumia, joiden yhteydessä voisi pajat olla aina. Tällöin myös asiakaskunta, jota kurssien kehittäminen kiinnostaa, voi saapua paikalle tämän toiminnan takia. Ehkä kevyemmän ideointipajan voisi pitää useammin ja kenties myös niitä ideoita koota tuleviin kehittämispajoihin. Lisäksi on mahdollista, että asiakaslähtöiset ideointipajat tuottavat välillä materiaalia kehityspajoihin, jossa henkilökunta jatkokehittää niitä.

Organisaatioiden yhteinen vuosikello auttaa hahmottamaan tärkeät päivät ja ajankohdat kurssisuunnittelun kannalta. Suunnitteluun liittyvää palautetta ja toiveita kertyy pitkin vuotta, ja on hyvä asettaa tiettyjä ajankohdita niiden kokoamiseen ja läpikäymiseen. Myös omien tapahtumien ja Keravalla järjestettävien muiden tapahtumien huomioiminen on tärkeää jo pidemmälle tulevaisuuteen. Opiston aikataulussa merkittäviä päiviä ovat puoli vuosittain kurssisuunnitelman ja -ohjelman päättäminen. Tämän lisäksi vuosikelloon on tärkeää laittaa ajankohdat, jolloin molemmista organisaatioista voi henkilöstö kokoontua yhteiseen suunnittelupalaveriin. Kurssisuunnittelun reunaehdot tulee joka tapauksessa määrittää sekä mahdollinen näkökulma. Pitkän tähtäimen suunnitelmassa on mahdollisuus määrittää, mitkä asiakasryhmät otetaan erityishuomioon eri lukukausina tai onko mahdollisesti tarpeen keskittyä tiettyyn aihealueeseen jonain vuonna.

Vuosikellolle pohjarakenteen voi ottaa Keravan Opiston kurssisuunnittelun aikataulusta. Kurssisuunnittelu tehdään syys- ja kevätlukukausille, molemmille laaditaan omat opinto-ohjelmat. Tuntiopettajat tekevät kurssiehdotuksensa ainealueiden päätoimisille opettajille tai suunnittelijoille. Ehdotusten pohjalta opintosuunnitelmat valmistuvat maaliskuussa syyskaudelle ja lokakuussa kevätkaudelle. (Keravan Opisto, 2019)

Säännölliset tapahtumat on hyvä myös sijoittaa vuosikelloon. Opistolla pysyviä tapahtumia on kädentaidoissa avoimet ovat, käsityökirpputori ja kevätnäyttely. Kiertotalouskeskuksella on kevättapahtuma, erilaisia vaihtoja tutustumispäiviä. Erilaiset käyttäjät on mahdollista kohdata hyvin erilaisissa ympäristöissä. Ideointipajojen rakentaminen ei vaadi osallistujilta samanaikaista paikalla oloa, joten pajan voi järjestää erilaisissa tapahtumissa. Ihmiset voivat poiketa pajaan, voivat välillä käydä toisaalla ja vielä palata uudelleenkin. Muutama ihminen toimi näin Kiertotalouskeskuksen kevätpäivässä pitämässäni pajassa: he miettivät rauhassa, kiertelivät eri pisteillä ja palasivat kirjaamaan ideansa. Eräs nainen innostui niin kovasti, että palasi moneen kertaan jakamaan ideansa! Lisäksi ideoiden ollessa kaikkien nähtävillä, toisten ideat saattavat tuottaa lisää ideoita ja jokaisella on mahdollisuus antaa äänensä ehdotetuille ideoille.

Tuulaniemi (Tuulaniemi, 2011, s. 186) korostaa ympäristön merkitystä ideoinnissa. Ideointipaikka voi poiketa paljon palvelun tarjoamispaikasta, ympäristö voi synnyttää hyviä ideoita. Oli pajan pitopaikka millainen tahansa, pitää menetelmät ja toteuttaminen sovittaa ympäristön vaatimuksiin. Työkalupakki pitää olla helposti muunneltavissa erilaisissa tiloissa ja erilaisille ryhmille käytettäviksi. (Tuulaniemi, 2011, s. 185-186)

Tapahtuman pitopaikka määrittää materiaalille ja tuotteille asetetut vaatimukset. Mikäli kyseessä on ulkoilmatapahtuma, on huomioitava sääolosuhteet. Sisä- ja ulkotiloissa järjestettävässä tapahtumassa voi etukäteen tiedustella, millaiseen paikkaan paja on mahdollista pystyttää, ja varautua sen mukaisilla materiaaleilla. Mitään liian isoja ja hankalasti liikuteltavia tavaroita ei pidä pajan toteuttamisessa olla, tai ainakin pitää olla mahdollisuus erilaisiin kokoonpanoihin tilanteen mukaan.

Kokemukseni mukaan olisi hyvä, jos pajan fasilitoinnin ottaisi tehtäväkseen työntekijäpari. Yksin kehittämispajan vetäminen on haastavaa, kylläkin mahdollista, mutta myös esimerkiksi eri työtehtävissä olevat työntekijät tuovat pajaan myös erilaista taustatietoa. Tällöin on mahdollista, että pajassa kehittäjiä esittämiin kysymyksiin organisaation asettamista rajoitteista ja mahdollisuuksista, vastaus löytyy heti paikalla olevista asiantuntijoilta. Ideointipajan vetäminen yksin on helpompaa, riippuen tietenkin myös siitä, kuinka paljon kiinnostuneita ihmisiä on pajassa kerralla.

Yhteiskehittämisen pajoja on mahdollista toteuttaa eri menetelmillä. Jokainen pajan vetäjä voi suunnitella pajan toteutuksen mieleisekseen ja käyttää erilaisia menetelmiä ideoinnin ja kehittämisen tukena. Erilaisia luovia menetelmiä voi soveltaa oman tarpeen mukaan. Ja monenlaiset työtavat on mahdollista sovittaa tapahtuman ja osallistujien mukaan. Kaikista kokeiluista on hyvä tehdä jatkoa varten arviointi. Näin niistä kertyvät vähitellen nuo testatut ja hyväksi havaitut menetelmät osaksi omaa työkalupakkia.

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

Opinnäytetyöni lähtökohta syntyi vapaan sivistystyön tuntiopettajana toimimisesta ja tarpeesta kehittää kurssien suunnittelua. Olin monesti pohtinut tapoja, miten kurssisuunnittelussa voisi tavoittaa käyttäjien toiveita ja erityisesti tavoittaa henkilöitä, jotka eivät vielä olleet mukana toiminnassa. Kun yhteistyö Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen kanssa vahvistui, sain lähteä tutkimaan ja kehittämään kurssisuunnittelua heidän yhteistyönäkökulmastaan.

Opinnäytetyön alussa mietin usein omaa rooliani näiden kahden organisaation välissä. Tulin täysin ulkopuolisena tekemään tutkimus- ja kehittämishanketta heidän välisen yhteistyön alkutaipaleella. Koin työni kuitenkin tärkeäksi ja tarpeelliseksi, ja sain positiivista palautetta raportoidessani tasisin väliajoin työni vaiheista. Ulkopuolisena katsoo asioita eri näkökulmasta, eikä ole sidottu tiettyihin toimintatapoihin; tällöin on todennäköisempää löytää uusia työtapoja. Toisinaan kuitenkin mietin, oliko oma ulkopuolisuuteni työni kannalta kuitenkin enemmän haitta kuin hyöty? Yhteistyön seuraaminen ja siihen osallistuminen oli kiinni täysin omasta aloitteellisuudestani ja aikatauluistani. Toimiminen yksin hajautti tekemistä ja kehittämishankkeeseen käytettävissä oleva aikani hajaantui liian moneen asiaan: suunnittelin ja toteutin luotaimen, ideointi ja kehittämispajat sekä niiden markkinoinnin. Toki sain kokemusta uusien ohjelmien käytöstä ja pajojen fasilitoinnista, eli opin paljon ja tiedän jatkossa, mihin asioihin on panostettava.

Sidosryhmien huomioiminen jäi liian suppeaksi työn alussa. Keskustelut ja haastattelut molempien organisaatioiden edustajien kanssa olivat antoisia: sain paljon taustamateriaalia ja heidän kokemuksiaan alkaneesta yhteistyöstä. Näiden henkilöiden sitouttaminen liaksi opinnäytetyöhöni oli tietenkin mahdotonta, heillä oli koko ajan arjessa omien töidensä aikataulut ja itse työt tehtävänä. Jos olisin aluksi esitellyt laajemmalle joukolle henkilökuntaa työni lähtökohdat ja tavoitteet, olisin saanut kenties lisää kontaktihenkilöitä molemmista tai toisesta organisaatiosta. Jälkeenpäin ajatellen, kuvittelin koko ajan, että minulla pitää olla enemmän tehtynä kehittämistyöni suunnittelua ennen kuin voin esitellä sitä eteenpäin. Nimenomaan juuri tuossa vaiheessa olisin voinut saada ideoita verkostoitumalla kyseisiin työyhteisöihin.

Verkostoituminen laajemmin henkilökunnan kanssa olisi myös auttanut minua hahmottamaan yhteistyön tilan jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa. Organisaatioiden välisen yhteistyön tiesin olevan alussa, mutta sen syventyminen tapahtui hitaammin kuin olin ajatellut. Kurssisuunnittelun laajeneminen koskemaan kaikkia ainealueita oli suunnitteilla ja sitä jo aloitettiin, mutta toimintakentässä oli epäselvyyksiä eri henkilöiden rooleista ja toimintatapoja ei ollut määritelty. Tähän vaikutti varmasti myös Kiertotalouskeskuksen organisaatorakenne, jota vielä viimeistellään.

Osuuskuntatoiminnan selkeytymisen myötä myös eri toimijoiden roolit ja vastuualueet tarkentuvat, mikä auttaa kurssisuunnittelun vaiheiden selkeytymisessä. Tietenkin toivon myös kehittämieni toimintamallien tukevan yhteistä kurssisuunnittelua.

Luovien menetelmien kokeileminen kehittämistyössä oli minulle uutta. Kehittämistyön alussa määritellyt tavoitteet veivät prosessia eteenpäin. Keskustelut yhteyshenkilöiden kanssa eri vaiheissa ohjasivat myös toimintaa suuntaa, joka heidän yhteistyössä tuntui luontevalta. Yhteiskehittämisen pajojen toteuttamispaikat ja -ajankohdat tulivat luontevasti heiltä tapahtuma ja tilalähtöisesti. Forsberg ja Säynäjäkangas (2019, s. 204) toteavatkin, että pienetkin onnistumiset kannattaa tuoda henkilöstön tietoisuuteen ja herättää laajempaa tietoisuutta palvelumuotoilun mahdollisuuksista. Toivottavasti näiden kokeilujen ja toimintamallin myötä luovien menetelmien käyttö vakiintuu osaksi kurssisuunnittelua. Koen, että palvelumuotoilun menetelmien mahdollisuudet kannattaa ottaa jatkossa laajasti käyttöön näiden organisaatioiden yhteistyössä.

Lähtöoletukseni opinnäytetyössäni oli, että kurssisuunnittelun toimintamalliin on mahdollista saada kaupunkilaisia mukaan yhteiskehittämisen avulla. Pajakokemusten kautta olen ehdottomasti sitä mieltä, että yhteiskehittäminen antaa kurssisuunnitteluun paljon uusia ulottuvuuksia. Ihmisten kohtaaminen eri ympäristöissä ja heidän ajatusten kuunteleminen sekä kannustaminen ideoiden pohjalta kurssien suunnitteluun, tuo uusia näkökulmia kurssien sisältöihin, toteutusmuotoihin ja -paikkoihin. Yhteiskehittäminen erilaisissa kokoonpanoissa vaatii vielä kokeiluja ja on hyvä niiden kautta tarkkailla, missä vaiheessa on mahdollista laajentaa suunnittelu kahden organisaation välisestä toiminnasta koko kentän laajuuteen.

Kuluvan ns. koronakevään tuotua haasteita uusien testipajojen pitämiseen olen pohtinut yhteiskehittämisen viemistä verkkoon ja digimuotoon. Tällöin todennäköisesti tavoitettaisiin jälleen eri asiakasryhmiä, toki riippuen, missä foorumeissa toimitaan. Yhtenä isona haittana koen vuorovaikutuksen supistumisen digimuodossa. Eleet, kehon kieli ja sanaton vuorovaikutus supistuvat digitaalisessa kommunikoinnissa. Se ei ole kuitenkaan mahdoton ajatus; hyvin suunniteltu digitaalinen toiminta, tavoittaa todennäköisesti taas uusia asiakasryhmiä, ja joillekin tämä voi olla mieluisa tai ainoa vaihtoehto osallistumiseen. Tällöin voidaan myös tavoittaa vähemmän ympäristöä kuormittavia tapoja koota kehittämissyrymiä kasaan ja edesauttaa näin kestävä elämän toimintatapoja. On myös mahdollista miettiä toiminnan laajentamista vuorovaikutukseen eri opistojen välillä; olisiko opistojen ja muiden toimijoiden välinen ideointi- ja kehittämistoiminta kurssisuunnittelun osalta antoisaa? Voisiko vapaan sivistystyön kenttä jakaa toimivia malleja opistojen välillä ja olisiko kokemusten vertailu uusia kurssimuotoja tuottavaa toimintaa?

Kontaktipinnan säilyttäminen ihmisiin on kuitenkin vaalimisen arvoinen asia. Kohtaamiset ja keskustelut, omien ja toisten ideoiden jatkokehittely

sekä ryhmässä toimiminen tuovat kurssisuunnitteluun iloa ja innovaatioita. Kehittäminen ja kokeileminen ovat avainasioita rohkeuden rinnalla uusien toimintatapojen löytämisessä. Itse koen saaneeni valtavan määrän kokemusta ja rohkeutta kehittämiseen ja kokeilemiseen uusien kurssien suunnittelussa. Tämä kokemus ja konkreettinen testaaminen auttavat myös soveltamaan opittua tietoa myös muuhun suunnitteluun. Kehittäminen on jatkuvaa: luovien menetelmien käyttö tekee jokaisesta kehittämis-
kierroksesta ainutlaatuisen ja jokaisesta kokemuksesta oppii uutta. Valmista ja ainoaa oikeaa toimintamallia ei ole vaan se muuttuu tekemisen kautta. Jokainen toimintaan osallistuja valitsee oman otteensa ja antaa oman persoonansa värittää tekemistä.

LÄHTEET

Heinonen, O.-P. (2014). Alkusanat muotoiluajattelusta. Teoksessa S. Miettinen (toim.) *Muotoiluajattelu*. Tampere: Teknologiateollisuus ry, s. 7-9.

Hirsjärvi, S.;& Hurme, H. (2004). Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvärinen, J. (2015). Muotoiluagentti ja lapsiperheiden kotipalvelu. Teoksessa A. Jyrämä&T.Mattelmäki (toim.) *Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin*. Helsinki: Aalto ARTS Books, s. 93-114.

Hämäläinen, K.;& Vilkka, H. (2011). *Palvelumuotoilu*. Helsinki: Teknologiateollisuus ry, Savonia-ammattikorkeakoulu, Kuopion Muotoiluakatemia.

Jalotus ry/Kiertotalouskeskus. (2018). Kerava. Haettu 20. 2. 2019 osoitteesta <http://jalotus.fi/toimijat/>

Kangasniemi-Saari, M.-L. (2018). *Käsityö ja kulttuuri kylässä - Wahren-opiston kurssitoiminnan kehittäminen Tammelaan*. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu, Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä. Haettu 10. 10 2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201802021934>

Kansalaisopistojen liitto KoL. (2019). Kestävä kehitys. Haettu 19.5.2020 osoitteesta <https://kansalaisopistojenliitto.fi/tietopankki/kansalaisopistot/kestava-kehitys/>

Kansalaisopistojen liitto. (n.d.). Kansalaisopistot pähkinänkuoressa. Haettu 20. 5 2020 osoitteesta <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/>

Keravan kaupunki. (2018). Keravan Opisto. Kerava. Haettu 18. 2. 2019 osoitteesta <https://www.kerava.fi/yhteystiedot/palveluiden-j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4t-ja-tuottajat/keravan-opisto>

Keravan kaupunki. (2019). Hyvän elämän kaupunki. Keravan kaupunkistrategia 2025. Haettu 10.10.2019 osoitteesta https://www.kerava.fi/Documents/P%c3%a4c3%a4t%c3%b6ksenteko%20ja%20hallinto/Keravan%20kaupunkistrategia_netiversio_7.6_.pdf

Keravan Opisto. (2019). Keravan Opisto. Palvelut. Haettu 10. 10 osoitteesta <https://opisto.kerava.fi/palvelut>

Keravan Opisto. (2019). Kurssien suunnittelu. Haettu 05. 05 2020 osoitteesta <https://opisto.kerava.fi/opettajille/kurssien-suunnittelu>

Keravan Opisto. (2020). Toimintakertomus 2018. Haettu 12. 02.2020 osoitteesta <https://opisto.kerava.fi/palvelut/PublishingImages/toimintakertomukset/Toimintakertomus%202018.pdf>

Kiertotalouskeskus Jalotus. (2019). Kiertotalouskeskus Jalotus. Haettu 18. 2 2019 osoitteesta <http://jalotus.fi/toimijat/>

Koivisto, M. (2019). Palvelumuotoilun kehittämisote ratkaisuna. Teoksessa M. Koivisto;J. Säynäjäkangas;& S. Forsberg, *Palvelumuotoilun bisneskirja*. Liettua: Alma Talent Oy, s. 30-51.

Koivisto, M.;& Manneri, V. (2019). Yrityksen pelikenttä muutoksessa. Teoksessa M. Koivisto;J. Säynäjäkangas;& S. Forsberg. *Palvelumuotoilun bisneskirja*. Liettua: Alma TalentOy, s. 16-29.

Kormano-Suokko, J. (2018). *Muotoilun menetelmien käyttö kurssisuunnittelussa kansalaisopistossa*. Opinnäytetyö. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 11. 10 2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018113019177>

Kurronen, J. (2015). Muotoilu osana julkisen sektorin innovointia. Teoksessa A. Jyrämä;& T. Mattelmäki (toim.). *Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin*. Helsinki: Aalto ARTS Books, s. 29-51.

Kälviäinen, M. (2014). Muotoiluajattelua vai muotoilutoimintaa?. Teoksessa S. Miettinen (toim.). *Muotoiluajattelu*. Tampere: Teknologiateollisuus, s. 28-46.

Manninen, J. (2018). Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvasa - kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Helsinki: Kansalaisopistojen liitto KoL.

Mattelmäki, T. (2006). Muotoiluluotaimet. Tampere: Teknologiateollisuus ry.

Mattelmäki, T. (2015). Palvelumuotoilu saapuu kaupunkiin. Teoksessa A. Jyrämä;& T. Mattelmäki (toim.). *Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin*. Helsinki: Aalto ARTS Books, s. 25-28.

Miettinen, S. (2011). Palvelumuotoilu. Helsinki: Teknologiateollisuus ry; Savonia-ammattikorkeakoulu, Kuopion Muotoiluakatemia.

Ojasalo, K.;Moilanen, T.;& Ritalahti, J. (2015). Kehittämistyön menetelmät, uudenlaista osaamista liiketoimintaan (3.-4.painos p.). Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.). www.minedu.fi. Haettu 20. 05 2020 osoitteesta Vapaa sivistystyö: <https://minedu.fi/vapaa-sivistystyö>

Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö . (2013) Kestävä kehitys - vapaan sivistystyön mahdollisuus. Haettu 02. 04 2020 osoitteesta https://koulujaymparisto.fi/wp-content/uploads/Vapaa_sivtyo_keke_kriteerit.pdf

Opetushallitus. (2019). Kansalaisopistot. Haettu 28.2.2020 osoitteesta https://www.opph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/vapaa_sivistystyo/kansalaisopistot

Sitra. (2016). Kierrolla kärkeen - Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016 - 2025. Sitran selvityksiä 117. Haettu 17. 2 2019 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/kierrolla-karkeen-suomen-tiekartta-kiertotalouteen-2016-2025/>

Suomen Kuntaliitto. (2017). Toimiva kunta - Hyvinvointia! Sivistystystä! Elinvoimaa! (S. Sallinen;K. Majoinen;& J. Seppälä, Toim.) Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Säynäjäkangas, J.;& Forsberg, S. (2019). Palvelumuotoilun haltuunottamisen vaiheita ja keinoja. Teoksessa M. Koivisto;J. Säynäjäkangas;& S. Forsberg, *Palvelumuotoilun bisneskirja*. Liettua: Alma Talent Oy, s. 198-213.

Tuulaniemi, J. (2011). Palvelumuotoilu. Hämeenlinna: Talentum Media Oy ja tekijä.

Vaajakallio, K.;& Mattelmäki, T. (2011). Yhteissuunnittelu ja palveluiden ideointi. Teoksessa S. Miettinen (toim.). *Palvelumuotoilu - uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen*. Tampere: Teknologiateollisuus ry, Savonia-ammattikorkeakoulu, Kuopion Muotoiluakatemia, s. 80-81.

HAASTATTELUT

Evilä, A. (2019). Luova päällikkö, Arjen kiertotalouskeskus. Haastattelu 8. 4 2019.

Soppela, A. (2019). Taitoaineiden suunnittelijaopettaja, Keravan Opisto. Haastattelu 10. 4 2019.

Ideapaja 1 kurssiehdotuksia

- Pajukurssi (2)
- Lasten tanssi, street tms. (2)
- Ekologinen pyykinpesuainekurssi ja pyykkietikka (1)
- Aikuisille skeittikurssi, 0-taso (1)
- Ompelukurssi, vaatteiden teko ja korjaus (1)
- Feng shui: kotona ja puutarhassa (1)
- Uudet keravalaiset bussikiertos tervetuloitukseksi (1)
- Bokashi-perehdytys (1)
- Työnhaku ja cv kuntoon (1)
- Pidemmät kurssit eli opiston opetuskausi pidemmäksi (1)
- Naisten palloilukurssi; joka viikko eri laji; futis, koris, sähly, pesis) (1)
- Hennatatuointikurssi
- kaikki kierrätykseen liittyvä
- risukurssi
- valaistuksen suunnittelu ja toteutus kodissa
- ompelukoneen käyttökurssi
- Kummitusten etsintää kartanolla-tapahtuma
- Puulusikka ja muut taloustavarat
- kesäkanakurssi
- yhdessä: kehitysvammaiset ja omaiset
- Keravan vanhaa historiaa
- Hyönteishotellikurssi
- Tasa-arvokurssi (ehdottaja jätti oman yhteystietonsa, voisi toimia opettajana/luennoitsijana)

Idea- ja kehittämispaja 2 kurssiehdotuksia

- Luoto-Workshop; yhdistetty kädentaitoon
- koulu- ja kerhoryhmät, perheet
  - luonnossa liikkuminen, kannustaminen lasten luontoyhteyden rakentamiseen
- Cosplay
- rooliasut, furririt, larppaus – valmistus kurssi
nuoret, nuoret aikuiset
- Kummitus Kartano -tapahtuma
- ulkona hämärässä taskulamppupolku
  - Kartanon tiloissa ”pimeä pisteitä”; tarinahuone jne.
- Luonnon turkispaja
- tavoitteena oppia tekemään itse roadkill / kuopattavista pienriistasta perinteisin keinoin turkista
  - asiakasryhmät: roolipelaajat, metsästäjät, käsityöläiset
- Linnunpöntöt ja hyönteishotellit
- eri lajeille erilaisia pönttöjä
  - erimallisia hyönteishotelleja
- Leiritulet
- eri kohteissa Keravalla; Keinukallio, Ollilanlampi jne. koko perheen ulkoiluretki
  - etukäteen ilmoitettu reitin pituus ja haastavuus, jonka mukaan osallistujat voivat valita heille sopivan vaihtoehdon
  - yhteen kohteista bussikuljetus, joka mahdollistaa autottomien osallistumisen
- Perinneleikit
- tavoitteena oppia vetämään perinneleikkejä
  - lapset oppivat leikkimään isovanhempiensa aikaisia ulkoleikkejä
  - asiakasryhmä: lapset, vanhemmat, päiväkodin henkilökunta

Idea- ja kehittämispaja 2 muotoilupistelomake

Kurssi-idea

Motivaatio

Asiakasryhmä

Kurssimuoto

Liite 4.

Idea- ja kehittämispaja 2 muokattu kurssisuunnittelulomake

Huomio, suunnittelulomaketta karsittu yhteiskehittämisen pajaan syksyllä 2019

Opettaja:	
------------------	--

Kurssi / luennon nimi:			
Toivottu ajankohta: viikonpäivä(t), päivämäärä ja klo			
Osallistujamäärä: (min ja max)		Kesto: (esim. 12 x 2t)	

Kurssikuvaus opinto-ohjelmaan:

Tarvittava opetustila ja opetusvälineet:

Asiakasryhmä, asiakaspari tms.:

Kurssin lisäkustannukset: (esim. opetusmateriaalit ja tarvikkeet, toinen opettaja, säestäjä):	
Muuta:	

Ideointi- ja kehittämispaja 2 palautelomake

Liite 5.

Ideointipaja 3.10.2019 | Sirpa Ahonen

Keravan Opiston ja Kiertotalouskeskuksen kurssien IDEOINTIPAJA

1. Mitä ryhmää suunnittelussa edustit?

Mahdollinen / oleva
Jalotus

Kiertotalouskeskus

Keravan Opisto asiakas

2. Arvioi seuraavia asioita.

	☹️ Täysin eri mieltä	😐 Jokseenkin eri mieltä	😊 Jokseenkin samaa mieltä	☺️ Täysin samaa mieltä
Tunsin itseni tervetulleeksi tapahtumaan				
Pajan sisältö oli mielenkiintoinen				
Ideapaja vastasi ennakko-odotuksiani				
Sain jalostettua omat ideani kurseiksi				
Yhteistyö pajassa oli hedelmällistä				
Osallistun uudelleen kurssien ideointiin				
Sain tapahtumassa uutta näkökulmaa Opiston kurssisuunnitteluun				

3. Kerro omin sanoin, mitä hyötyä koet saaneesi tapahtumaan osallistumisesta.

---

4. Mitä kehitettävää Ideointipajassa mielestäsi on?

---

5. Vapaa sana.

Kiitos osallistumisesta ja palautteesta!